

OTDK-dolgozat

2023

DEBRECENI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

**A COVID-19-JÁRVÁNY GAZDASÁGI ÉS FOGLALKOZTATÁSI
HATÁSAINAK BEMUTATÁSA SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG
MEGYE GÉPJÁRMŰ- ÉS AUTÓALKATRÉSZ-KERESKEDÉSSSEL,
VALAMINT GUMIABRONCSGYÁRTÁSSAL FOGLALKOZÓ
VÁLLALATAINAK KÖRÉBEN**

**PRESENTATION OF EMPLOYMENT AND ECONOMIC EFFECTS OF
THE COVID-19 EPIDEMIC AMONG COMPANIES IN THE
AUTOMOTIVE INDUSTRY (IN RELATION TO CAR TRADES, CAR
PARTS TRADES AS WELL AS TIRE MANUFACTURING) IN
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG COUNTY**

Szerző: Maklári Eszter

Konzulens: Béresné Dr. Mártha Bernadett

Kézirat lezárásának dátuma: 2021. 10. 27.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	1
TÉMAFELVETÉS	2
1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	4
1.1. A gazdasági elemzés fogalma, célja, feladata, tárgya és fajtái	4
1.2. A vállalalkozási tevékenység elemzése során leggyakrabban használt mutatószámok bemutatása.....	5
1.2.1. A vállalkozások vagyoni helyzetének vizsgálatára szolgáló mutatószámok	6
1.2.2. A vállalkozások jövedelmi helyzetének vizsgálatára szolgáló mutatószámok	8
1.2.3. A pénzügyi helyzet elemzésére szolgáló mutatószámok	11
1.2.4. A forgási sebességmutatók.....	13
2. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN	16
3. EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE	20
3.1. A koronavírus legfontosabb gazdasági és foglalkoztatási hatásainak bemutatása az Európai Unióban és Magyarországon.....	20
3.2. A magyarországi székhellyel rendelkező, gépjármű- és alkatrész-kereskedéssel, valamint gumiabroncsgyártással foglalkozó vállalatok vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének elemzése	29
3.3. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei székhellyel rendelkező, gépjármű- és alkatrész-kereskedéssel, valamint gumiabroncsgyártással foglalkozó vállalatok vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének elemzése.....	30
3.4. A kérdőíves felmérés eredményei.....	35
3.4.1. A kérdőívet kitöltő munkavállalók foglalkoztatási helyzetében bekövetkezett változások a Covid-19-járvány elterjedését követően.....	36
3.4.2. A Covid-19-járvány hatásainak vizsgálata a vállalatok vagyoni helyzetét illetően 39	
3.4.3. Költséggazdálkodás, személyi jellegű ráfordítások alakulása	40
3.5. A hipotézisek értékelése.....	42
4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	44
ÖSSZEFOGLALÁS.....	48
FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK JEGYZÉKE	50
MELLÉKLETEK	55

BEVEZETÉS

A 2020 tavaszán megjelenő Covid-19-járvány szinte a világ minden pontján jelentős gazdasági, társadalmi változásokat hozott. A világ minden részén országokat átívelő infrastrukturális hálózatok, kereskedelmi, gazdasági, kulturális kapcsolatok vannak jelen. A vírus rámutatott arra, hogy a globalizált világunkban minden mindennel összefüggésben van (*Csizmadia, 2020*). A pandémia hatására a nemzetközi kereskedelmi forgalom akár ötödével is csökkenhet. A járvány megjelenését követően mindennapossá vált a vállalatoknál jelentkező ellátási zavar. Főleg azoknál a cégeknél jelentkezett anyagihiány, akik a „just-in-time” készletgazdálkodást alkalmazzák, és távoli országoktól szerzik be a termeléshez szükséges eszközeiket (*Pénzügyi Szemle, 2020*). Az utazási és a szállítási korlátozások következtében a globális ellátási láncokban előtérbe kerültek a regionális ellátási láncok, és egyre nagyobb hangsúly helyeződött a hazai piac védelmére (*Csizmadia, 2020*).

Az Európai Unióban és Magyarországon a legtöbb iparág életébe negatív változásokat hozott a Covid-19-járvány megjelenése. Morais et. al. tanulmánya szerint Magyarországon a textil-, a ruha- és a cipőipar vállalatainak a forgalma 20,73%-kal, a bútor- és elektronikai termékek iránti kereslet 19,67%-kal, a használtárucikkek kereskedésével foglalkozó üzletek forgalma 10,85%-kal esett vissza. Ezen kívül kiemелendő, hogy az említett külföldi szakirodalom szerint országunkban a gépjármű-üzemanyag iránti kereslet 9,47%-kal csökkent a Covid-19-járvány berobbanását követően, ami befolyást gyakorol a kutatásunk fókuszában álló gépjármű- és autóalkatrész-kereskedelemmel, valamint gumibroncsgyártással foglalkozó vállalatok tevékenységének alakulására is (*Morais et. al., 2020*). Az iparág fejlődését erősen meghatározza euróárfolyam-változása is, ugyanis a magyar exportérték több, mint harmadát az ágazatnak köszönhetjük. Emellett országunk autószektorban tevékenykedő vállalatai a világ legismertebb 100 beszállítója közül mindegyikkel kereskedelmi kapcsolatban vannak. (*Cserhádi et al., 2021*). Ebből következik, hogy a Covid-19-járvány elterjedése okozta szállítási nehézségek a magyar autógyártók, valamint az autóalkatrészek kereskedésével, autóiipari szolgáltatások nyújtásával foglalkozó vállalkozások számára is változásokat hoztak. Az utóbbi az említett csoportba tartozó cégek pénzügyi helyzetére és a munkavállalók foglalkoztatási helyzetére egyaránt befolyással van. Az iparágban foglalkoztatottak munkakörülményeinek megváltozása társadalmi szempontból is lényeges, hiszen a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a magyar foglalkoztatottak több, mint 25%-a ezen iparágba tartozó vállalatok alkalmazásában áll (*KSH, 2018*).

TÉMAFELVETÉS

A Covid-19-járvány által okozott, első magyarországi megfertőződött beteg regisztrálását követően 2020. március 11-én a kormány országos vészhelyzetet hirdetett ki hazánkban. Ezzel egy különleges jogrend lépett életbe, amely csak tovább nehezítette az amúgy is kihívásokkal teli időszakban lévő autóipar, autókereskedelem helyzetét nemcsak hazánkban, hanem világszerte (Cserhádi et. al., 2021). Az évek óta csökkenő nyereség, a lassan, de szigorodó környezetvédelmi és kibocsátási sztenderdek, a folyamatos konszolidációs kényszer egyre inkább tovább rontotta/rontja az autógyártással foglalkozó vállalkozások távlati kilátásait. Az Európai Autógyártók Szövetsége szerint az új személyautók regisztrációja 24%-kal csökkent 2020-ban az előző évhez képest az EU-ban, az Egyesült Királyságban és az EFTA országaiban együttesen, mely a legjelentősebb visszaesés 1990 óta (Fabók, 2021; Mészáros R., 2021). Magyarországon azonban egyre nagyobb szerepe van az autóipari termelésnek. A járműgyártás aránya az ipari termelésben 2019-ben 27,7%-ot tett ki, míg 2001-ben ez az arány csupán 16,4% volt. A Covid-19-járvány elterjedése a járműszektort is nagy kihívások elé állította, hiszen 2020-ban Magyarországon 95.148 darab gépjármű nem készült el a koronavírus elterjedése miatt (Dávid et al., 2020; MGOE, 2020). Mivel világviszonylatban is kevesebb új autó került legyártásra az elmúlt évben, ebből következik az a tény, hogy a használtautó-tulajdonosok többsége inkább karbantartási, javítási munkaműveletek által kívánta gépjárművének állagát megőrizni, mintsem új autó vásárlásával. Ez a folyamat pedig az autóalkatrész-kereskedéssel foglalkozók, valamint a szerelőműhelyek tevékenységét lendítette fel.

Kutatómunkám során célom, hogy bemutassam a koronavírus gazdasági és foglalkoztatási hatásait lakóhelyem, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gépjármű- és autóalkatrész-kereskedéssel foglalkozó vállalatainak körében a 2020 márciusa és novembere közötti időszakban. Egy korábbi kutatásom alkalmával lehetőségem volt mélyinterjút készíteni három Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében gépjármű- és alkatrész-kereskedéssel, valamint gumibroncsgyártással foglalkozó gazdasági társaság vezetőjével. Az interjúk alkalmával megismerkedtem a vizsgált cégek vezetőivel, akiknek segítségét a kérdőíves felmérésem lebonyolítása során is igénybe tudtam venni. Elsősorban ezért választottam az említett iparág elemzését. Elsőként a primer kutatásom elméleti háttérének megalapozásához szükséges, a szekunder adatgyűjtés során megszerzett információkat mutatom be. A kérdőíves felmérés eredményeinek értelmezéséhez fontosnak tartom ismertetni a Covid-19-járvány hatására az Európai Unióban és azon belül Magyarországon bekövetkező gazdasági és foglalkoztatási változásokat. A hazai iparágba tartozó vállalatok pénzügyi helyzetében bekövetkezett

változások vizsgálatához gazdasági elemzést végeztem, melyhez a felhasznált adatokat az EMIS-adatbázisból, valamint az ebeszamolo.gov.hu oldalra közzétett beszámolók mérlegéből, eredménykimutatásából gyűjtöttem ki. Az ehhez szükséges szakmai háttér megalapozásához a gazdasági elemzés fogalmának, céljának, feladatának, tárgyának, legfontosabb fajtáinak, szükségességének, valamint a mutatószámok fajtáinak bemutatását, az elemzésükhöz szükséges elméleti ismeretek kifejtését is megtettem. A szekunder adatgyűjtés mellett a Covid-19-járvány legfőbb gazdasági és foglalkoztatási hatásairól kérdőíves felmérés keretében informálódtam az említett csoportba tartozó cégek gazdasági vezetőitől és munkavállalóitól. Munkám során kiemelt figyelmet fordítottam arra, hogy felmérjem, milyen változásokat hozott a pandémia a vállalatok mérlegtételeinek, forgalmának alakulásában, hogyan érintette meglévő hitelek visszafizetési kötelezettségeinek, valamint hitel- illetve támogatásfelvételi hajlandóságainak az alakulását. Emellett vizsgáltam azt is, hogy a járványügyi intézkedések milyen hatással voltak a munkavállalók munkavégzésének módjára, helyszínének, idejének módosulására, a számukra nyújtott juttatások értékének alakulására, valamint kitértem az alkalmazottak által használt munkaeszközök megváltozására is.

Dolgozatomban a primer és a szekunder kutatás során feltárt információk bemutatását követően értékelem a feltárt eredményeimet, és a Covid-19-járvány pozitív és negatív hatásainak ismeretében az iparágban tevékenykedő vállalatok vezetői számára hasznos következtetéseket és tanácsokat fogalmazok meg annak érdekében, hogy a megfelelő intézkedések meghozatalával hosszútávon is képesek legyenek biztosítani az irányításuk alá tartozó vállalkozások jövedelmező működését.

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Dolgozatom első fő fejezetében bemutatom a kutatási témám szempontjából releváns szakirodalmakat. Ezek felölelik a gazdasági elemzés fogalmának, céljának, feladatának, tárgyának, legfontosabb fajtáinak, szükségességének ismertetését, valamint a vállalkozások vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetének elemzésére szolgáló mutatószámok fogalmi meghatározását, kiszámítási módjának, értelmezési lehetőségeinek részletezését.

1.1. A gazdasági elemzés fogalma, célja, feladata, tárgya és fajtái

A gazdasági elemzést Takács István tanulmányában olyan módszerként definiálta, amely a vizsgált vállalat vezetőinek az adott cég elemzésével a vállalkozás vezetéséhez nélkülözhetetlen információkat szolgáltat a vállalat működéséről. A gazdasági elemzést ok-feltáró tudományként tartják számon, amely támogatja a cégek vezetésének döntés-előkészítő és ellenőrző tevékenységét (Takács, 2013).

A gazdasági elemzés célja a vállalkozás gazdálkodására hatással lévő olyan körülményeknek a kimutatása és azok számszerű értékelése, amelyek befolyásolják a vállalatot irányítók döntéseinek előkészítését, a vezetők által hozott rendelkezések végrehajtását (Sztanó, 2009).

„A gazdasági elemzés feladata elsősorban a hatékonyabb, az eredményesebb gazdálkodás segítése (Sztanó, 2009:14).” Az elemzéshez a vállalatvezetés számára olyan információkat kell nyújtani, amelyek megalapozzák a gazdasági döntések meghozatalát, előkészítik a cégek gazdasági feladatait. Emellett a gazdasági elemzést végzők feladata a vállalat által elért gazdasági eredmények vizsgálata, a megvalósult tevékenységek értékelése, a terv szerinti eltérések magyarázata, a kapacitáskihasználás vizsgálata, a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének elemzése, az esetlegesen jelentkező hiányosságok előzményeinek feltárása és tanácsok kidolgozása a vezetés számára a jelentkező hibák megszüntetésére (Sztanó, 2009).

„A gazdasági elemzés tárgya a vállalkozás, mint gazdasági rendszer piaci, beszerzési, termelési, fejlesztési tevékenységének, valamint a működésének komplex értékelése (Nábrádi et al., 2008:128).” Amennyiben a gazdasági elemzők a vállalkozás egészének komplex vizsgálatát végzik, átfogó elemzésről, ha a cég egy alrendszerének elemzéséről van szó, akkor pedig részleges elemzésről beszélünk. Amennyiben az elemzést végzők számviteli és műszaki adatokat egyaránt felhasználnak, műszaki-gazdasági vizsgálatról, ha a felmérést csak számviteli adatok alapján folytatják, gazdasági elemzésről van szó. Az „időbeni megközelítés szerint” megkülönböztetjük a statikus és a dinamikus elemzést (Nábrádi et al., 2008). A statikus elemzés

a vállalkozás egy adott időpontbeli helyzetére vonatkozó vizsgálat, míg a dinamikus elemzés egy adott időszak folyamatainak tanulmányozása (Takács, 2013).

A gazdálkodás működésének hatékonyságáról, a vállalkozás vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről a vállalkozás külső és belső résztvevőinek egyaránt szükségük van hiteles információkra. Számukra ezek megszerzésére a vállalkozások beszámolóinak elemzése ad lehetőséget (Bíró – Kresalek, 2016). A vállalkozások a beszámolók kimutatásait a 2000. évi C. törvény alapján, a rájuk vonatkozó törvényi szabályozásnak megfelelően kötelesek összeállítani. A beszámolók a számviteli törvény előírásai alapján a külső és belső felhasználóknak egyaránt megbízható és valós összképet adnak a cégek vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről. A beszámolók belső felhasználóinak (vállalatvezetés, munkavállalók, tulajdonosok) és külső felhasználóinak (potenciális befektetők, hitelezők, piaci partnerek, költségvetési szervek) egyaránt szükségük van a beszámoló adatainak ismeretére, valamint a gazdasági elemzés biztosította értékelésére. A beszámolók adatainak az elemzés alapján történő felhasználása hozzájárul a vizsgált vállalkozás jövőbeli cselekvési irányának meghatározásához és a vállalat eredményes működéséhez (Sztanó, 2009; Takács–Márkus, 2020).

Bíró Tibor és Kresalek Péter tanulmányukban a gazdasági elemzés legfontosabb módszerének a mutatószámok összehasonlítását tartják, és a mutatószámokat a következőképpen definiálták: „A mutatószámok olyan jelentősen összevont, tömörített numerikus kifejezések, amelyek koncentrált formában adnak ismeretet számszerűsíthető jelenségekről (Bíró – Kresalek, 2016:15).” A mutatószámok segítségével értékelhetővé válik a beszámolók tartalma, az abban foglalt információk mutatószámok használatával átfogó képet adnak a vállalkozás vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről. Különbséget tehetünk az abszolút és a relatív mutatószámok között. Az abszolút mutatószámok vagy a beszámolóban szereplő, vagy egyszerű számítási műveletek eredményeként kapott számok. A relatív mutatószám két abszolút szám hányadosaként kifejezett viszonyszám, amelynek alapvetően három fajtáját különböztetjük meg. Beszélhetünk megoszlási, intenzitási és összehasonlítási viszonyszámokról. Az utóbbi kategóriába tartozó viszonyszámokat dinamikus, területi összehasonlító és koordinációs viszonyszámokra bonthatjuk tovább (Bíró – Kresalek, 2016).

1.2. A vállalkozási tevékenység elemzése során leggyakrabban használt mutatószámok bemutatása

A tanulmány ezen fejezetében ismertetem azoknak a mutatószámoknak a fogalmát, értelmezésének módját, amelyek segítségével a dolgozatomban „Eredmények és azok értékelése”

című részében elvégeztem az iparágba tartozó vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének vizsgálatát.

1.2.1. A vállalkozások vagyoni helyzetének vizsgálatára szolgáló mutatószámok

A vállalkozások vagyoni helyzetének elemzéséhez a cégek éves beszámolóinak mérlegében szereplő tételek szolgáltatnak információt. A vállalatok vizsgálatához használt mutatószámok többségét a különböző eszköz- illetve forráscsoportok az adott főcsoporthoz vagy a mérlegfőösszeghez viszonyított arányát kifejező megoszlási viszonyszámok adják. Emellett a cégek vagyoni helyzetének elemzéséhez gyakran használnak koordinációs viszonyszámokat is, amelyek a mérlegben található részcsoporthoz mérnek egymáshoz, azonban előfordul az is, hogy a különböző eszközcsoporthoz forráscsoportokhoz viszonyított arányát is vizsgálják (Takács–Márkus, 2020).

A vagyoni helyzet elemzése során megkülönböztetjük a *vertikális és a horizontális mérlegelemzést*. A mérlegben két eszközoldalon vagy két forrásoldalon szereplő tétel egymáshoz viszonyított megoszlásának vagy az eszközök, illetve a források mérlegfőösszeghez, az adott mérlegfőcsoporthoz, mérlegcsoporthoz viszonyított arányának vizsgálatát vertikális mérlegelemzésnek nevezzük. Azokat a mutatószámokat, amelyeknek a számlálója és a nevezője is a mérleg eszközoldalán elhelyezkedő tételekből áll, eszközszerkezeti mutatóknak nevezzük. A csak passzívából képzett mutatószámokat tőkeszerkezeti mutatószámoknak hívjuk. Az eszközszerkezeti mutatószámok a vizsgált vállalkozás eszközeinek állományi összetételét és annak változását mutatják meg, míg a tőkeszerkezeti mutatók a cégek finanszírozottságára, tőkeellátottságára vonatkozóan nyújtanak tájékoztatást (Szabó, 2021).

A horizontális mérlegelemzés esetén olyan mutatószámokat képezünk, amelyek kiszámításához felhasználunk az eszköz- és a forrásoldalon szereplő tételeket is (Siklósi et al. 2021).

A vagyoni helyzet vizsgálata során mindenképp érdemes kiszámolni a *tőkeerősség*-mutatót, amelynek számlálójában a saját tőke, nevezőjében a mérlegfőösszeg áll. Kiszámítása:

- $\text{Tőkeerősség (\%)} = \text{saját tőke} / \text{mérlegfőösszeg} \cdot 100$.

A mutató értéke megmutatja, hogy az elemzett vállalkozás teljes forrásállományán belül mekkora a saját tőke aránya, vagyis a vállalkozás hogyan tudja saját magát működése során finanszírozni, illetve a cég tulajdonosai milyen arányban képesek a vállalat eszközeit finanszírozni (Siklósi et al. 2021). A Területi Statisztika közleménye szerint a mutató értékének 50% feletti értéke az elfogadható kategóriába tartozik, míg 70% feletti értéke stabil vagyoni

helyzetre utal (Molnár, 2019). A szakirodalom szerint ezen mutató értékének a 30-35% alatti értéke a vizsgált vállalkozás eladósodottságát jelezheti. Fontos megemlíteni, hogy a fent meghatározott arányok általános értékek. Ezekből a mutatószámokból akkor vonhatunk le korrekt következtetéseket, ha azokat a tárgyévet megelőző üzleti években számított értékkel vagy az azonos iparágban tevékenykedő vállalatok mutatószámainak értékeivel hasonlítjuk össze (Mészáros, 2021).

A fent említett mutatókon kívül a tőkeszerkezeti mutatók csoportjába tartozik a *tőkefeszültségi mutató* is, mely az elemzett vállalkozás finanszírozási szerkezetéről nyújt információt, oly módon, hogy a cég idegen tőkéjének a saját tőkéhez viszonyított arányát mutatja meg. Az alacsony mutatóérték az elemzett vállalkozás életképes működésére utal (Miklós, 2014). A mutató kiszámítása:

- Tőkefeszültség (%) = idegen tőke/saját tőke.

A vállalkozás vagyoni helyzetének vizsgálatát a *saját tőke növekedési mutató* értékének ismerete is jelentősen segítheti. A mutató értéke a vállalkozás saját tőkéjéből megvalósult tárgyévi vagyonnövekedés elemzéséhez szolgáltat információt (Siklósi et al. 2021).

A mutató kiszámítása kétféleképpen történhet:

- Saját tőke növekedési üteme = adózott eredmény/saját tőke*100
- Saját tőke növekedési üteme = adózott eredmény/jegyzett tőke*100.

Az adózott eredmény/jegyzett tőke hányados megmutatja, hogy mekkora mértékű tartalékot képes az elemzett cég a jegyzett tőkén felül felhalmozni (Takács–Márkus, 2020).

A gazdasági társaságok vezetőinek figyelniük kell arra, hogy a 2000. évi C. törvény a számvitelről 139. § (3) bekezdése szerint „a jegyzett tőke összege nem haladhatja meg a lekötött tartalékkal csökkentett saját tőke összegét” (2000. évi C.tv.).

A horizontális mérlegelemzés során a *befektetett eszközök fedezete I. és a befektetett eszközök fedezete II.* mutató kiszámítása nagyban segítheti a vállalkozás vagyoni helyzetének vizsgálatát, amely a tartós források és a tartósan lekötött eszközök egymáshoz viszonyított arányát mutatja meg (Szabó, 2021).

A mutatószámokat a következő képletekkel határozhatjuk meg:

- Befektetett eszközök fedezete I. = saját tőke/befektetett eszközök*100 (Zéman–Béhm, 2019)
- Befektetett eszközök fedezete II. = [(saját tőke + hosszú lejáratú kötelezettségek)/befektetett eszközök*]100 (Szabó, 2021).

A befektetett eszközök fedezete I. mutató értéke akkor kedvező, ha minél magasabb arányszámot mutat, hiszen az azt jelenti, hogy a vizsgált vállalkozás saját tőkéjéből a cég befektetett eszközeinek nagyobb részét képes finanszírozni (Szakács, 2019).

A befektetett eszközök fedezete mutató II. a fedezet I. mutatóhoz hasonlóan szintén akkor mutat kedvezőbb értéket, ha minél magasabb a kapott eredmény értéke. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozás képes a tartós forrásaiból a tartós befektetéseit finanszírozni, így azokhoz nincs szükség rövid lejáratú források felhasználására (Szakács, 2019). Amennyiben a mutató értéke 1 vagy attól magasabb, érvényesül az illeszkedés elve, ami azt jelenti, hogy az elemzett vállalkozás a tartósan a vállalkozás birtokában lévő eszközeit tartós forrásokkal fedezi, míg a forgóeszközeit rövid lejáratú eszközökkel finanszírozza (Panda, 2018). Vagyis ez azt jelenti, hogy a passzívák időbeni lejárata illeszkedik az aktívák megtérüléséhez (Zéman–Béhm, 2019).

1.2.2. A vállalkozások jövedelmi helyzetének vizsgálatára szolgáló mutatószámok

A jövedelmezőség fogalmát Tarnóczy Tibor tanulmányában a következőképpen fogalmazta meg: „a jövedelmezőséget úgy definiálhatjuk, mint a tőkére és a befektetett eszközökre jutó megfelelő hozam előállítását (Tarnóczy, 2013:147).” A jövedelmezőségi helyzet vizsgálatakor leggyakrabban az árbevétel-arányos jövedelmezőséget, az eszközarányos jövedelmezőséget és a saját tőke arányos jövedelmezőséget határozzák meg, amelyek a vizsgált cég eszközhasználatának és tevékenységeinek menedzselésének hatékonyságát mérik (Tarnóczy, 2013).

Az árbevétel-arányos jövedelmezőségi mutatók kiszámítása (1. táblázat) során arról kaphatunk információt, hogy a költségek levonását követően az elemzett cégnek az értékesítési nettó árbevételének hányadrésze maradt meg a vizsgált eredménykategóriák szintjén. A mutató értékének kiszámításakor a számlálóban szerepelhet az üzemi, üzleti tevékenység eredménye, az adózás előtti eredmény és az adózott eredmény nevezetű eredménykategória is, míg a nevezőben vetítési alapként az értékesítés nettó árbevétele áll. A mutató a következő képletek segítségével határozható meg (Takács–Márkus, 2020):

1. táblázat: Az árbevétel-arányos jövedelmezőség (ROS) meghatározásának módjai

A mutató megnevezése	A mutató kiszámítása
Árbevétel-arányos üzemi eredmény	Üzemi, üzleti tevékenység eredménye / értékesítés nettó árbevétele*100
Árbevétel-arányos adózás előtti eredmény	Adózás előtti eredmény / értékesítés nettó árbevétele*100
Árbevétel-arányos adózott eredmény	Adózott eredmény/értékesítés nettó árbevétele*100

Forrás: Saját szerkesztés (Takács–Márkus, 2020) alapján

Mivel az árbevétel-arányos üzemi eredmény kiszámításakor csak az alaptevékenységből származó eredményt vesszük figyelembe, az árbevétel-arányos adózás előtti eredmény meghatározásakor pedig a hozammutató számlálójában az alaptevékenység által biztosított eredmény mellett a pénzügyi tevékenység eredménye is szerepel, a két hányados értéke közötti különbség az elemzett cég aktív pénzügyi tevékenységére utal (Takács–Márkus, 2020). Az alacsony árbevétel-arányos jövedelmezőség jelezheti azt, hogy a vizsgált cég nem rendelkezik a költségeihez viszonyítva elegendő bevétellel, és/vagy azt is, hogy a vállalat költségei nincsenek megfelelően szabályozva. Azoknak a vállalkozásoknak, amelyeknek a vezetése kiválóan működik, az erőforrásaik hatékony menedzselése miatt általában magasabb a marginális jövedelemmutatójuk értéke. A befektetőknek az iparági átlag fölötti, minél magasabb árbevétel-arányos jövedelemmutatóval rendelkező vállalatokat éri meg választani (Tarnóczy, 2013).

Az eszközarányos jövedelmezőségi mutató (2. táblázat) az elemzett cég tulajdonában lévő eszközök eredménytermelő képességéről nyújt információt. A szakirodalom szerint „az 1 forint eszközértékre jutó adózott eredmény a vállalkozás vagyonszerkezetében lévő eszközök eredménytermelő képességét mutatja” (Siklósi et al. 2021:479). A mutató számlálójában az üzemi, üzleti tevékenység eredménye, az adózás előtti eredmény és az adózott eredmény is állhat, míg a nevezőjében a mérlegfőösszeg szerepel. Tehát a hányados kiszámítása a következőféleképpen történik:

2. táblázat: Az eszközarányos jövedelmezőség (ROA) meghatározásához leggyakrabban használt képletek

A mutató megnevezése	A mutató kiszámítása
Eszközarányos üzemi eredmény	Üzemi, üzleti tevékenység eredménye / eszközök összesen*100
Eszközarányos adózás előtti eredmény	Adózás előtti eredmény / eszközök összesen*100
Eszközarányos adózott eredmény	Adózott eredmény/eszközök összesen*100

Forrás: Saját szerkesztés (Siklósi et al. 2021) alapján

A mutató képzésénél figyelni kell arra, hogy a hányados nevezőjében az aktívák között csak olyan eszköz szerepelhet, ami a számlálóban szereplő eredménykategória létrejöttéhez valóban hozzájárult (Siklósi et al. 2021). A Du Pont Company által feltárt összefüggés szerint az eszközarányos jövedelmezőség az árbevétel-arányos jövedelmezőség és az összes eszköz forgási sebességének szorzataként is megkapható.

•Eszközök hozama (ROA) = Marginális jövedelem (ROS) * Összes eszköz forgási sebessége

A fenti összefüggés alapján megállapítható, hogy a magas eszközarányos jövedelmezőség jelentős mértékű árbevétel-arányos jövedelmezőség vagy gyors összes eszközforgási sebesség mellett valósulhat meg.

A vállalkozások jövedelmezőségi helyzetének elemzésekor érdemes kiszámolni a *saját tőke arányos jövedelmezőségmutatót* (3. táblázat) is, amely megmutatja, hogy a saját tőkének mekkora hányada térül meg az elemzett időszakban az adott eredménykategóriából (Adorján et al., 2011). A mutató kiszámításakor vetítési alapként az üzemi, üzleti tevékenység eredményét, az adózás előtti eredményt és az adózott eredményt is alkalmazhatjuk.

3. táblázat: A saját tőke hozamának (ROE) meghatározása

A mutató megnevezése	A mutató kiszámítása
Saját tőke arányos üzemi eredmény	Üzemi, üzleti tevékenység eredménye / saját tőke*100
Saját tőke arányos adózás előtti eredmény	Adózás előtti eredmény / saját tőke*100
Saját tőke arányos adózott eredmény	Adózott eredmény/saját tőke*100

Forrás: Saját szerkesztés (Adorján et al., 2011) alapján

A saját tőke arányos jövedelmezőség (ROE) mutató a részvényesek számára segítséget nyújthat a befektetéseik megtérülésének értékeléséhez, ugyanis a hányados a tulajdonosi tőke felhasználásának hatékonyságát méri. A mutató értékének ismeretében a tulajdonosok képesek lesznek értékelni, hogy a befektetésük annak kockázatával arányos hasznot biztosította-e (Tarnóczy, 2013). A Du Pont-rendszer alapján a saját tőke arányos jövedelmezőség a következő két mutató szorzataként is meghatározható:

- Saját tőke hozama (ROE) = Eszközök hozama (ROA) * saját tőke multiplikátor (Tarnóczy, 2013).

Az eszközök hozama kifejezhető az árbevétel-arányos jövedelem és az összes eszköz forgási sebességének szorzataként, ezért a saját tőke hozama a következő képlet segítségével is meghatározható:

- Saját tőke hozama (ROE) = marginális jövedelem (ROS) * eszközforgási sebesség * saját tőke multiplikátor (Tarnóczy, 2013).

Emellett a mutató felírható a marginális jövedelem (ROS) és a saját tőke forgási sebességeként is.

- Saját tőke hozama (ROE)= árbevétel-arányos jövedelmezőség (ROS) *saját tőke forgási sebessége (Bíró, 2016)

A saját tőke arányos nyereség kiszámításának bemutatása során fontos megemlíteni, hogy bizonyos esetekben a mutatót az értékelési tartalék kihagyásával számolják. Az említett mérlegsoron szereplő összeg nem része a vállalaton kívülről megszerzett saját tőkének, hiszen

az értékelési tartalék „egy nem realizálódott eredmény”, amihez sokszor kötelezettségek (pl. adófizetési kötelezettségek) is járulnak. A különböző vállalkozások összehasonlításakor problémát okozhat, hogy egy értékelési tartalékot tartalmazó saját tőke arányos nyereséggel rendelkező céget vetnek össze egy olyan vállalattal, amelynek ROE-mutatóját az értékelési tartalék nélkül számították ki (Adorján et al., 2011:79).

Számos vállalkozás alapköve az élők munkája, hiszen sokszor megfelelően képzett munkaerő nélkül lehetetlen a cégek működése. Ezeknél a vállalatoknál a jövedelmezőségi helyzet vizsgálatakor érdemes az *élők munkája-arányos jövedelmezőségi mutató* értékét is meghatározni. A többi, eddig említett mutatóhoz hasonlóan a számlalóban itt is többféle eredménykategóriával számolhatunk, azonban az eddig tárgyalt hányadosoktól eltérően itt a nevezőben szereplő vetítési alap is változhat. A vállalkozás sajátosságaitól, a tevékenység jellegétől függően a különböző eredménykategóriákat viszonyíthatjuk a személyi jellegű ráfordításhoz, ezen belül a vállalat bérköltségéhez, de akár az adott cég foglalkoztatotti létszámához is. A 4. táblázat az élők munkája-arányos jövedelmezőségi mutató kiszámítása során a leggyakrabban használt eredménykategória-vetítési alap párokat foglalja össze (Bíró, 2016).

4. táblázat: Az élők munkájára fordítás-arányos jövedelmezőségi mutató kiszámítása

A mutató megnevezése	A mutató kiszámítása
Élők munkájára fordítás-arányos jövedelmezőség (%)	Üzemi, üzleti tevékenység eredménye/ Személyi jellegű ráfordítások
Bélarányos bruttó jövedelmezőség (%)	Értékesítés bruttó eredménye/ bérköltség
Bélarányos üzemi, üzleti jövedelmezőség (%)	Üzemi, üzleti tevékenység eredménye/ bérköltség
1 főre jutó bruttó eredmény (eFt/fő)	Értékesítés bruttó eredménye/létszám
1 főre jutó üzemi, üzleti eredmény (eFt/fő)	Üzemi, üzleti tevékenység eredménye/létszám

Forrás: Saját szerkesztés (Bíró, 2016) alapján

1.2.3. A pénzügyi helyzet elemzésére szolgáló mutatószámok

A vállalkozások pénzügyi helyzetének értékelése hosszú távra vonatkozóan az adósságállományra vonatkozó mutatószámok segítségével történik, míg a cégek rövidtávú pénzügyi helyzetének vizsgálatára a likviditási mutatókat használjuk.

Az *adósságállomány* kifejezés a hosszú lejáratú és a hátrasorolt kötelezettségeket foglalja magában (Takács–Márkus, 2020). A vállalkozások a hosszútávú pénzügyi helyzet vizsgálatakor meg szokták határozni az adósságállomány és a saját tőke összes tartós forráshoz

(adósságállomány + saját tőke) viszonyított arányát is. A mutatók segítségével megállapítható, hogy az összes tartós forrásnak hányadrészét adja az elemzett vállalkozás tulajdonában álló saját tőke, valamint az összes tartós forrás hányadrésze származik a cég hosszú lejáratú és hátrasorolt kötelezettségeiből. A vállalkozás pénzügyi helyzetének az értékelésekor érdemes megvizsgálni azt, hogy a hosszú lejáratú tartozások milyen kötelezettségekből tevődnek össze, és hogy azok indokoltak-e, valamint a hozzájuk kapcsolódó terhek figyelembevétele is elengedhetetlen (Kresalek, 2016).

Az említett mutatószámok kiszámítása a következő képlet alapján történik:

- *Adósságállomány aránya (%)* = Adósságállomány / (adósságállomány + saját tőke)
- *Saját tőke aránya (%)* = Saját tőke / (adósságállomány + saját tőke) (Takács–Márkus, 2020).

Emellett a vállalkozások hosszútávú pénzügyi helyzetének a vizsgálatakor érdemes meghatározni az *adósságállomány fedezettségét* is, amely azt fejezi ki, hogy a saját tőke az adósságállományt hányszorosan képes finanszírozni (Mészáros, 2021).

Az említett mutatók kiszámítása az alábbi képletek segítségével történik:

- Adósságállomány fedezettsége (%) = Saját tőke / adósságállomány.

A vállalkozások *rövidtávú pénzügyi helyzetének* elemzése a likviditásra vonatkozó mutatók segítségével végezhető el. A likviditási mutatók arra adnak választ, hogy a vállalkozás rendelkezik-e elegendő forrással ahhoz, hogy eleget tudjon tenni rövid távú, egy éven belül esedékes kötelezettségeinek. A likvid eszközök a könnyen pénzzé tehető eszközök. A kötelezettségeket akkor nevezzük likvidnek, ha azok visszafizetése a közeljövőben esedékes. A likviditásmutatókat annak érdekében számolják ki a vállalkozások, hogy megvizsgálják, rendelkeznek-e elegendő forrással az egy éven belül esedékes kötelezettségeik finanszírozásához (Tarnóczy, 2013).

A likviditási helyzet elemzésekor a vizsgált vállalkozás által rendelkezésre álló likvid eszközöket és az egy éven belül esedékessé váló kötelezettségeket vetjük össze. Az *általános likviditási mutató* kiszámításakor a likvid eszközök állományaként ismert forgóeszközök teljes állományának és a rövid lejáratú kötelezettségek értékének arányát állapítjuk meg.

- Likviditási mutató (%) = Forgóeszközök / rövid lejáratú kötelezettségek (Kresalek, 2016)

A mutató értéke a vállalkozások esetében akkor kedvező, ha eléri az 1,3-et. A hitelintézeteknél az 1,8 feletti érték tekintendő kiválónak (Mészáros, 2021).

A mutatót érdemes kiszámolni a legkevesbé likvid forgóeszközök, a készletek értéke nélkül is. Az így kapott mutatószámot *likviditási gyorsrátának* nevezzük.

• Likviditási gyorsráta (%) = (Forgóeszközök–készletek) / rövid lejáratú kötelezettségek (Takács–Márkus, 2020)

A likviditási gyorsráta esetében az elfogadható minimális érték a 0,8-1-(1,3) közötti érték (Mészáros, 2021).

A készpénzszintű likviditási ráta, másnéven pénzhányad csak a vállalkozás leglikvidebb forgóeszközcsoportját, a pénzeszközöket veszi figyelembe, amelynek kiszámítása az alábbiak szerint történik:

• Pénzhányad (%) = (Forgóeszközök–készletek–követelések–értékpapírok) / rövid lejáratú kötelezettségek (Zéman–Béhm, 2017).

A szakirodalomban sokszor nem szerepel a készpénzszintű likviditási mutatóhoz tartozó elfogadható érték, azonban Tarnóczi Tibor tanulmányában a 0,25-0,3 körüli értéket jelölte ki elfogadható értékhatárnak, hiszen ez azt jelenti, hogy az elemzett cég a fennálló rövid lejáratú kötelezettségeinek a 25-30%-ának azonnal eleget tudna tenni (Tarnóczi, 2013).

1.2.4. A forgási sebességmutatók

A vállalkozási tevékenység hatékonyságának elemzésekor azt vizsgáljuk, hogy a tevékenység elvégzéséhez felhasznált erőforrásokkal történő gazdálkodás során az elemzett cég mekkora hozam előállítására képes. A tevékenység hozamaként legtöbbször az árbevétel, az értékesítési forgalom, illetve a termelési érték kategóriák szoktak megjelenni (Siklósi et al. 2021). A forgási sebességmutatók fő célja, hogy kifejezzék, „milyen hatékonyan és intenzíven használja a cég az eszközeit értékesítési bevételei előállítása érdekében” (Tarnóczi, 2015:90).

A leggyakrabban alkalmazott forgási sebességmutató az *eszközarányos árbevétel*, amely azt fejezi ki, hogy a vizsgált vállalkozás egységnyi eszközértékével mekkora árbevétel előállítására képes. A mutatót az alábbi képlet segítségével számítjuk ki:

• Eszközarányos árbevétel = Értékesítés nettó árbevétele/mérlegfőösszeg *100.

A paraméter kiszámításakor problémát okozhat a vizsgált eszközérték értékelésének a megváltozása és a „mérlegen kívüli eszközök torzító szerepe” (Siklósi et al. 2021:479).

A mutató kiszámítható úgy is, hogy az összes eszközérték helyett kizárólag csak az elemzett cég eszközeinek egy bizonyos csoportját (pl. forgóeszközöket) vesszük figyelembe. A vállalkozások leggyakrabban a készletek, a követelések és a tartozások forgási sebességét határozzák meg. A *készletek forgási sebességének* meghatározása a következő képlettel történik:

• Készletek forgási sebessége = Értékesítés nettó árbevétele/átlagkészletek*100.

A mutató nevezőjét a tárgyévi zárókészletérték és a tárgyévi nyitókészletérték átlagaként határozzuk meg (Szabó, 2021). A mutató értéke akkor tekintendő kedvezőnek, ha az előző időszakhoz képest nőtt. A magasabb forgási sebesség azt jelzi, hogy a vállalkozás rendelkezésre álló eszközei gyorsabban cserélődnek, ami a készletezési idő csökkenését vonja maga után. Az utóbbi következményeként pedig csökkennek a készletezési költségek (Szabó, 2021).

A készletek forgási sebességértékének felhasználásával a vállalkozási tevékenység hatékonyságának pontosabb elemzése végett érdemes meghatározni a *készletezési időszakot* is, amely a termeléshez, a szolgáltatásnyújtáshoz felhasználandó erőforrások birtokába vételétől a termékek, szolgáltatások értékesítéséig tartó időszakot foglalja magában (Tarnóczy, 2013).

A mutatót a következő képlet segítségével határozhatjuk meg:

- Átlagos készletezési idő (nap) = $365 / \text{készletek forgási sebessége}$ (Szabó, 2021).

A vállalkozási tevékenység annál hatékonyabb, ha minél magasabb a készletek forgási sebessége és minél alacsonyabb a készletezési napok száma, hiszen az utóbbi azt jelzi, hogy a cég készleteit a megszerzést vagy előállítást követő rövid idő elteltével képes értékesíteni (Tarnóczy, 2015).

A *követelések forgási sebessége* az elemzett cég bevételeinek beszédési sebességét mutatja.

- $\text{Követelések forgási sebessége} = \frac{\text{Értékesített termékek árbevétele}}{\text{követelések átlagos mennyisége}} \cdot 100$

A mutató értéke akkor kedvező, ha minél magasabb, hiszen az a vállalkozás által befektetett tőke magas hozamát és a követelések gyorsabb pénzzé tehetőségét, ezáltal a cég kedvezőbb likviditási helyzetét mutatja (Tarnóczy, 2015).

A követelések forgási sebességmutató felhasználásával számítható ki a *követelések átlagos beszédési ideje*:

- Átlagos beszédési idő (nap) = $365 / \text{vevők forgási sebessége}$ (Szabó, 2021).

A beszédési időszak a „*a hitelben történő értékesítéstől a pénz beszédéséig tart*” (Tarnóczy, 2013:144).

Amennyiben a paraméter értéke az iparági átlag értékét jelentősen felülmúlja, arra következtethetünk, hogy az elemzett cég nem elég szigorú vevőivel szemben, ami azt eredményezi, hogy az ebből keletkező veszteséget a vállalkozásnak kell finanszíroznia. A mutató alacsony értéke kedvező, hiszen ez arra utal, hogy a vállalat képes időben behajtani a vevőköveteléseit, azonban a túl alacsony érték erős piaci versenyhelyzet esetén piacvesztési következményekkel is járhat (ECONOM.HU, 2010).

Az előbb definiált készletezési és beszedési időszak összege adja a *működési ciklust*, amely azt az időszakot mutatja, ameddig a vállalkozásnak finanszíroznia kell a készleteit, követeléseit (Tarnóczy, 2013). Másnéven a működési ciklus a készlet megszerzésének, értékesítésének, az ellenérték beszedésének együttes ideje. A készlet megszerzésétől, annak ellenértékének kiegyenlítéséig terjedő időszakot *tartozási időszaknak* hívjuk. A vásárolt készletekért történő fizetéstől az értékesített késztermékek, nyújtott szolgáltatások ellenértékének beszedéséig terjedő időszakot pedig *pénzciklusnak* nevezzük (Fenyves–Tarnóczy, 2019). „A pénzciklus azt méri, hogy a vállalkozás pénzeszközei mennyi ideig (hány napig) vannak lekötve a termelési és értékesítési folyamatban (Fenyves–Tarnóczy, 2019:12).” A pénzciklus a működési ciklus és a tartozási időszak különbségeként is kifejezhető (Fenyves–Tarnóczy, 2019).

2. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN

Szakdolgozatom elkészítéséhez 2020 novembere óta kutatom a Covid-19-járvány foglalkoztatási és gazdasági hatásait a gépjármű- és alkatrész-kereskedelemben, valamint gumibroncsgyártásban résztvevő vállalkozások körében. A kutatómunkám során a *célom* az volt, hogy felmérjem, a Covid-19-járvány az említett iparágban milyen gazdasági és foglalkoztatási hatásokat okozott a 2020 márciusa és 2020 novembere közötti időszakban az Európai Unióban, Magyarországon és azon belül Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

Kutatómunkám elején a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

- A munkanélküliek és részmunkaidős foglalkoztatottak száma mind országos, mind Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szinten növekedett a Covid-19-járvány megjelenésének a hatására.
- A koronavírus-járvány elterjedésének hatására Magyarországon és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is csökkent a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) NAICS-kóddal rendelkező vállalatok jövedelmezősége.
- A pandémia térhódítása negatívan hatott a magyarországi és a Szabolcs- Szatmár- Bereg megyei székhellyel rendelkező cégek likviditási helyzetére.
- A Covid-19-járvány hatására átalakult a kutatómunka keretében elemzett Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei vállalatok forrásszerkezete.

A felsorolt hipotézisek bizonyítására, avagy cáfolására a szekunder és a primer kutatást is alkalmaztam. A *szekunder adatgyűjtés* során arra törekedtem, hogy minél több releváns nemzetközi és hazai szakirodalmat összegyűjtsek, melyek segítségével megalapozhatom a kutatómunkám elméleti hátterét.

A *primer kutatási eljárások* közül a kérdőíves megkérdezést alkalmaztam. Az EMIS adatbázisa alapján 2019-ben 1.706 db olyan működő, autókereskedéssel foglalkozó cég volt Magyarországon, akiknek a tevékenységi kódjában a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) NAICS-kód (Észak-Amerikai Ipari Osztályozási Rendszer) megjelent. Ebből 56 db cég székhelye Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt megtalálható. Tanulmányomhoz a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében tevékenykedő, az EMIS adatbázisban szereplő 56 vállalkozás számára *kérdőíveket* (1. és 2. számú melléklet) küldtem ki online formában 2020 novemberében. Primer kutatásom során két kérdőívet készítettem. Az egyiket (1. számú melléklet) a megye autóiiparában tevékenykedő, autókereskedéssel foglalkozó vállalatok gazdasági vezetőinek, hiszen ők a vállalat gazdasági

teljesítményét, az általuk vezetett osztályok, részlegek tevékenységét komplexen átlátják; míg a másikat (2. számú melléklet) az előbb említett vállalatok nem vezetői beosztásban dolgozó munkavállalóinak juttattam el. A kérdőíveket időtáv alapján is két részre bontottam: az első hullám (2020. március 11. és 2020. június 30.), valamint az azt követő, második hullám kezdetéig tartó (2020. június 30. és 2020. november) időszakára. Tettem ezt azért, hogy megfigyeljem a két vizsgált időszak folyamatai közti eltéréseket és a fejlődési folyamatokat. A kérdőíves felméréshez zárt (45 db) és nyílt kérdéseket (8 db) egyaránt alkalmaztam, amelyek segítségével a Covid-19-járvány hatására a munkavállalók foglalkoztatási helyzetében és a vállalatok pénzügyi helyzetében bekövetkezett változásokat kívántam feltárni. Az EMIS 2019-es adatbázisában szereplő, a 441-es és a 4231-es iparági kóddal rendelkező 56 vállalat közül 39 cégnek sikerült megszereznem az elérhetőségét, akiknek elektronikusan küldtem el a gazdasági vezetők és a munkavállalók számára elkészített kérdőíveimet. A kérésem az volt, hogy kérdőíveimet a megkeresett vállalatoktól egy gazdasági vezető és legalább egy, nem vezető beosztásban álló munkavállaló töltse ki. Akadtak olyan cégek, amelyek működési szabályzata nem engedélyezte a vezetők és az alkalmazottak számára a külső személyek által készített felmérésekben való részvételt, melyet közöltek is velem. Többszöri felkérésre összesen hat hónap alatt a gazdasági vezetőknek szóló kérdőívemet 19, a munkavállalóknak szóló kérdőívemet 27 válaszadó töltötte ki. Emellett interjút készítettem a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Adó- és Vámigazgatóságának Fizetési Kedvezmények Osztályának tisztségviselőjével.

Annak érdekében, hogy a gépjármű- és autóalkatrész-kereskedelemben, valamint gumiabroncsgyártásban résztvevő vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete a járvány térhódítása előtti állapottal minél pontosabban összehasonlíthatóvá váljon, az EMIS adatbázisában a 441-es (gépjármű- és alkatrészkereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) iparági kóddal rendelkező vállalkozások beszámolóiban szereplő adatokból *mutatószámokat képeztem, és ezek segítségével vizsgáltam* a koronavírus okozta, az elemzett vállalkozások vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetében bekövetkező változásokat országos szinten és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére vonatkozóan is. Az országos átlag felméréséhez az EMIS adatbázisában szereplő mutatószámok alapján végeztem el a vizsgálatot. Az EMIS adatbázisa a 2017-es évtől a 2020-as évig szolgáltat a vállalkozások vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről információkat, így a mutatószám-elemzést országos szinten az említett időszakra vonatkozóan tudtam elvégezni. Az EMIS 2017-es adatbázisában 1881 magyarországi, 54 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, a 2018-as adatbázisában 1869 magyarországi, 54 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, a 2019-es adatbázisában 1706

magyarországi, 52 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, a 2020-as adatbázisában pedig 1705 magyarországi és 38 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei székhellyel rendelkező cég neve szerepelt. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében gépjármű- és alkatrész-kereskedelemben, valamint gumiabroncsgyártásban résztvevő vállalkozások vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetének az elemzéséhez az EMIS adatbázisában szereplő mutatószámokon kívül saját számítások eredményeit is felhasználtam. Az ezek kiszámításához szükséges adatokat a cégek éves beszámolóiból nyertem ki az e-beszamolo.im.gov.hu oldalról. A megyei szintű cégelemzést 4 évre visszamenőleg volt lehetőségem elvégezni, hiszen az országos adatok az EMIS-adatbázisban csak 4 évre visszamenőleg érhetőek el, és az összehasonlíthatóság érdekében azonos időintervallum kiválasztására törekedtem. Az EMIS adatbázisa alapján meghatározott mutatószámok az alábbiak:

Jövedelmezőségi mutatószámok:

- ROA
- ROE
- ROS

Pénzügyi mutatószámok:

- likviditási ráta
- likviditási gyorsráta
- azonnali fizetőképesség/készpénzmutató

Az EMIS adatbázisában szereplő vállalatok beszámolóadatainak felhasználásával saját számítások alapján meghatározott mutatószámok:

A vagyoni helyzet elemzésére szolgáló mutatószámok:

- tőkefeszültségi mutató
- tőkeerősség
- befektetett eszközök fedezete I.
- befektetett eszközök fedezete II.
- saját tőke növekedési üteme (adózott eredmény/saját tőke)
- saját tőke növekedési üteme (adózott eredmény/jegyzett tőke)
- a készletek forgási sebessége
- a készletek forgási ideje napokban
- a követelések forgási sebessége
- a követelések forgási ideje napokban
- adósságállomány aránya

- adósságállomány fedezettsége

Jövedelmezőségi mutatószám:

- élőmunka-arányos jövedelmezőség

A jövedelmezőségi és a likviditási mutatók vizsgálata során kiugró értékeket véltem felfedezni, ezért ezeket az interkvartilis terjedelem kiszámításával kiszűrtem. Munkám során *Balogh et al.* „Statisztika gazdaságelemzők részére” című könyvében leírt módszer alapján dolgoztam, azaz a „ $Q3+1,5*IQR$ ” képlet alapján kapott értéktől nagyobb, illetve a „ $Q1-1,5*IQR$ ” számítási mód alapján kapott értéknél kisebb számokat szűrtem ki. A módszer elvégzéséhez elsőként a középső érték meghatározásával kettéválasztottam az adatsor értékeit, majd mindkét kapott adatsornak kiszámoltam a mediánértékét. Az alsó kvartilis ($Q1$) értéke az alacsonyabb értékekkel rendelkező adatsor, míg a felső kvartilis ($Q3$) a magasabb értékekkel rendelkező adatsor mediánja. Ezt követően a következő képlet alapján meghatároztam az interkvartilis terjedelmet: $IQR = Q3 - Q1$, majd kiszámítottam a „ $Q3+1,5*IQR$ ” és a „ $Q1-1,5*IQR$ ” képlet értékeit. Végül kiszűrtem az adatsorból a „ $Q3+1,5*IQR$ ” képlet alapján kapott értéktől nagyobb, illetve a „ $Q1-1,5*IQR$ ” számítási mód alapján kapott értéknél kisebb mutatószámokat (*Balogh et al.*, 2012; *Domán et al.*, 2007).

3. EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

Szakdolgozatom ezen fejeztében a kutatómunkám során feltárt legfontosabb eredményeimet ismertetem. Elsőként a primer kutatásom megalapozásához szükséges szekunder adatgyűjtés során megszerzett információkat mutatom be, amelyek az Európai Unióban és azon belül Magyarországon a Covid-19-járvány hatására bekövetkező legfontosabb foglalkoztatási és gazdasági változásokról adnak áttekintést. Ezt követően az iparágban tevékenykedő magyarországi vállalatok jövedelmi és pénzügyi helyzetének és a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében székhellyel rendelkező cégek vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének mutatószámokkal történő elemzését ismertetem. Végül a kérdőíves felméréseim eredményeit mutatom be.

3.1. A koronavírus legfontosabb gazdasági és foglalkoztatási hatásainak bemutatása az Európai Unióban és Magyarországon

A Covid-19-járvány térhódításának egyik gazdasági következménye, hogy 2020 első három negyedében az előző év azonos időszakához viszonyítva az Európai Unió gazdaságának hozzáadott értéke átlagosan 5,8%-kal csökkent. Magyarországon 9,7%-os visszaesés volt tapasztalható figyelembe véve az egyes ágazatok GDP előállításában játszott szektorok megoszlási arányait. Az 5. táblázat szektorok szerinti bontásban mutatja be a 2019-es év adataihoz viszonyítva a 2020-as év első három negyedévi bruttó hozzáadott értékének volumenváltozását az Európai Unió országainak az átlagában és Magyarországon. A Covid-19-járvány megjelenésének hatására a legtöbb ágazatban a termékek és a szolgáltatások iránt csökkent a kereslet. A vírus térhódítása csökkentette a szálláshely-szolgáltatás, a szállítás, a raktározás, az egészségügy, a szociális ellátás, az építőipar, a művészet, a szabadidő, az ipar, az üzleti szolgáltatások, az oktatás, a mezőgazdaság, a közigazgatás és az ingatlanügyek területének GDP-hez való hozzájárulását. A járvány csupán a kommunikációval, a pénzügyi szolgáltatásokkal foglalkozó vállalatok számára hozott pozitív változást hazánkban. A kommunikáció ágazatába tartozó vállalatok 4,5%-kal, a pénzügyi szektor szolgáltatásai 3,6%-kal növelték országunk GDP-jét. Látható, hogy az EU-ban a járvány egyedül az infokommunikációs ágazat fejlődésére volt pozitív hatással. A pandémia legnagyobb vesztese a Közösségben a művészet, a szórakozás és a szabadidő területe volt, addig Magyarországon a kereskedelem (mely szakdolgozatom szempontjából meghatározó terület), a szállítás és a szálláshely-szolgáltatás területe, mely 3,5-szer nagyobb veszteséget volt kénytelen elviselni hazánkban, mint az EU-ban. Kiemelendő még az összehasonlításban a közigazgatás, a védelem,

az oktatás és az egészségügy területe, mely területeken belül 6,7-szer rosszabbul teljesített hazánk (KSH, 2020a; Farkas, 2020).

5. táblázat: A bruttó hozzáadott érték volumenváltozása 2020 első három negyedében 2019 hasonló időszakához képest az Európai Unió országainak átlagában és Magyarországon

A szektor neve	A bruttó hozzáadott érték változása (%)	
	EU átlagában	Magyarországon
Információ és kommunikáció	0,2	4,5
Pénzügy és biztosítás	-1,3	3,6
Ingatlanügyletek	-0,8	-2,0
Mezőgazdaság	-1,1	-2,5
Közigazgatás, védelem, oktatás, egészségügy	-2,8	-18,8
Nagy- és kiskereskedelem, szállítás, szállás	-12,6	-44,5
Szakmai, tudományos és műszaki tevékenység	-8,7	-7,0
Ipar	-9,4	-7,2
Építőipar	-5,9	-11,7
Művészet, szórakozás és szabadidő	-16	-11,2

Forrás: (KSH, 2020a; Farkas, 2020) adatai alapján saját számolás és szerkesztés

A járvány a munkaerőpiacon is éreztette hatását, hiszen a társas érintkezések csökkentése érdekében egyre több vállalat vezette be a távmunkavégzést, illetve a home office-t. A 2002-ben aláírt távmunkáról szóló európai keretmegállapodás szerint a távmunkavégzés „*olyan munkaszervezési és/vagy munkavégzési forma, mely a számítástechnikát egy munkaviszony keretei között veszi igénybe, illetve ahol a munkát, mely a munkaadó telephelyén is végezhető lenne, rendszeresen attól távol végzik*” (Herdon, 2020:1). Herdon István tanulmányában a home office-t, másnéven otthoni munkavégzést a következőképpen definiálta: a home office „*a munkáltató telephelyétől elkülönült helyen – általában a munkavállaló otthonában – rendszertelenül vagy nem rendszeresen folytatott tevékenység*” (Herdon, 2020:1). A táv-, valamint az otthoni munkavégzésre vonatkozó szabályok között lényeges különbségeket fedezhetünk fel. A távmunkavégzés munkaszerződésben meghatározott foglalkoztatási mód, míg a home office-ban történő munkavégzésre a munkaadó egyoldalúan is kötelezheti a munkavállalót. A távmunkavégzés esetén a munkavállaló és a munkaadó által elfogadott munkaszerződés tartalmazza a munkavégzés helyét, ezzel szemben a home office-ban történő foglalkoztatás esetén a munkavállaló maga döntheti el, hogy hol látja el feladatait. Míg a távmunkát az alkalmazott meghatározott rendszerességgel végzi, addig az otthoni munkavégzés csupán a munkaidő kisebb részét teszi ki (Barabás – Czírók, 2021).

Az EUROFOUND felmérése szerint 2020-ban az Európai Unió 27 tagállamában a munkavállalók 1/3-a (33,7%) kizárólag otthonról végzett munkát (heti 38,9 órában), 14,2%-a a munkaidő felét otthonában és felét pedig a munkáltató által biztosított irodában felváltva végezte, míg 52,1%-uk otthonán kívül dolgozott (a munkáltató telephelyén vagy egyéb külső helyszíneken). Az otthonról dolgozók 2020-as évi aránya meglehetősen túlszárnyalja az előző évek értékeit (6. táblázat), melyből erősen érezhető a Covid-19-járvány munkavégzés területén történt módosító hatása (Ahrendt et. al., 2020).

6. táblázat: Az otthonról dolgozó munkavállalók aránya az Európai Unió 27 tagállamában

Évek	Az otthonról dolgozó munkavállalók aránya az Európai Unió 27 tagállamában
2011	11,4%
2015	12,9%
2019	14,3%
2020	20,6%

Forrás: Saját szerkesztés az (EUROSTAT, 2021) adatai alapján

Az EUROFOUND kutatási eredményei alapján az otthoni munkavégzés szoros korrelációban áll az iskolai végzettség szintjével. A felsőfokú végzettséggel rendelkező munkavállalók 74%-a, a középfokú képesítéssel rendelkezők 34%-a, míg az általános iskolát végzettek csupán 14%-a dolgozott 2020-ban a munkahelyén kívül. Leginkább az oktatási tevékenységet végzők (több, mint 60%), a pénzügyi (50-60%) és a közigazgatási (40-50%) területeken dolgozók végeztek távmunkát, illetve dolgoztak home office-ban. Azonban az otthoni- és a távmunkavégzés előfordult ipari, építkezési, mezőgazdasági, szállítási, kereskedelmi és egészségügyi területeken is. A nemek arányát tekintve több nő dolgozott otthon, mint férfi. A távmunka és a home office a 65 évnél idősebb munkavállalóknál volt a legnépszerűbb, második helyen a 15-29 év közötti korosztály tagjai álltak, őket követte a 30-49 év közötti korosztály. A legkevesebb munkahelyén kívül dolgozó munkavállaló az 50-64 év közötti korosztály tagjai közül került ki. Meglepő, hogy magasabb volt azoknak a távmunkavállalóknak és home office-ban dolgozóknak a száma, akiknek nem volt eltartott gyermeke. A kizárólag a munkahelyen kívül dolgozók száma tagállamonként jelentősen eltért. Horvátországban, Lengyelországban, Szlovákiában, Bulgáriában és Magyarországon a munkavállalóknak körülbelül 1/5-e, Franciaországban, Spanyolországban, Olaszországban, Írországon a foglalkoztatottnak több, mint 40%-a, míg Belgiumban több, mint 50%-a végzett távmunkát vagy dolgozott home office-ban (Ahrendt et. al., 2020).

Az otthoni- és a távmunkavégzés elterjedése mellett számos változás figyelhető meg a munkaerőpiacon. A koronavírus hatására egyre több munkavállalót alkalmaztak

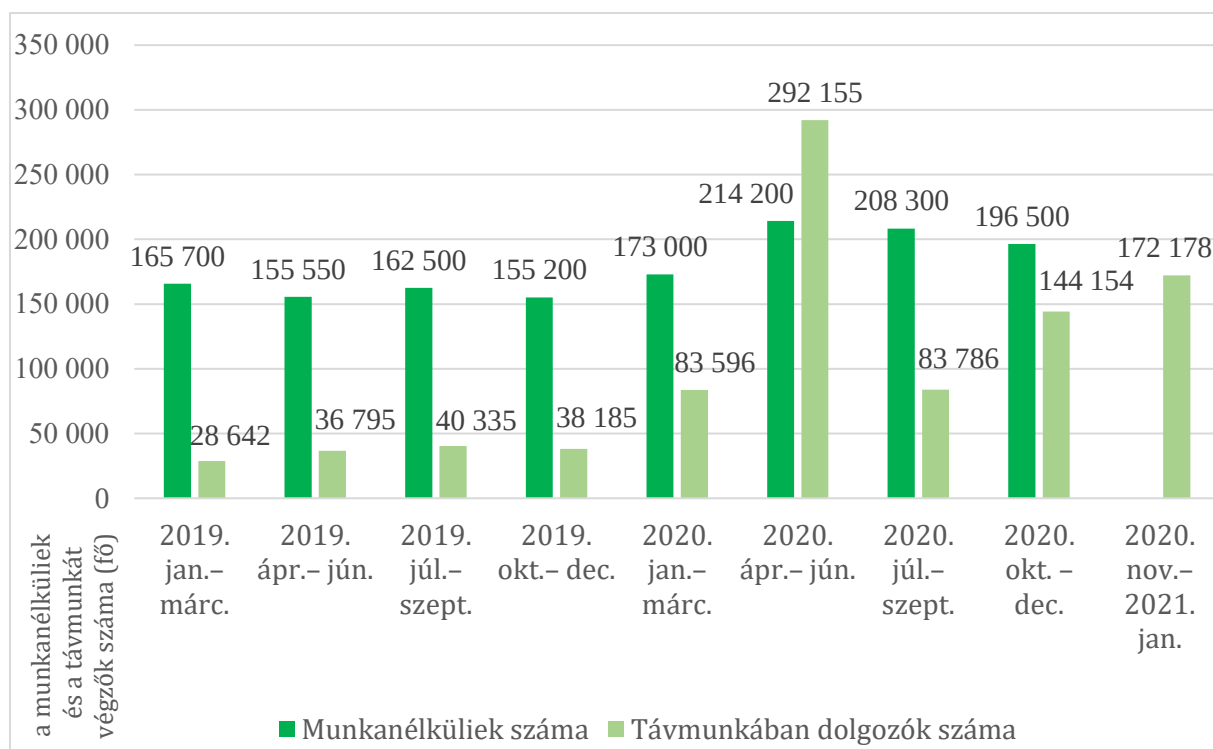
részmunkaidőben. 2020 első negyedévében 2019 utolsó negyedéhez képest az Európai Unióban átlagosan 2,8%-kal csökkent a ledolgozott munkaórák száma. 2020 első negyedévében az előző negyedéhez képest a legnagyobb változás Olaszországban volt tapasztalható, ott 9,7%-kal, míg Szlovákiában 8,7%-kal, Görögországban és Ausztriában 7,9%-kal csökkent a főállásban ledolgozott összes tényleges munkaórák száma. Finnország kivételt képez az általános tendencia alól, ott 0,2%-os növekedés történt. A különböző szektorokban eltérő mértékben jelentkezett a munkaidő-csökkenés. A kereskedelem, a vendéglátás és az építészet területén voltak érezhetőek leginkább a Covid-19-járvány hatásai. Az ezekben a szférákban dolgozó válaszadók 52%-ának, a szállítás területén a megkérdezett munkavállalók 48%-ának, az iparban a 47%-ának, a szolgáltatások és az oktatás területén a 36%-ának, a pénzügyi szférában a 30%-ának, a mezőgazdaság szektorában a 24%-ának, az egészségügyben dolgozóknál a 23%-ának, az állami szférában a 21%-ának csökkent a foglalkoztatási ideje (Ahrendt et. al., 2020).

A részmunkaidőben történő foglalkoztatás nőknél sokkal gyakoribbá vált, mint a férfiaknál. A koronavírus hatására a nők munkaideje átlagosan 5,2%-kal, míg a férfiaké 4,9%-kal csökkent. Olaszországban, Szlovákiában, Görögországban, Ausztriában és Portugáliában különösen nagy hatással volt a nők életére a koronavírus megjelenése. Olaszországban 10,3%-kal, Szlovákiában 10,2%-kal, Görögországban 8,3%-kal, Ausztriában 7,8%-kal, Portugáliában 6,3%-kal csökkent átlagosan a nők munkaideje. A férfiak foglalkoztatási ideje Olaszországban (-9,3%), Ausztriában (-8,0%), Magyarországon (-7,9%), valamint Máltán és Szlovákiában (egyenként -7,6%) csökkent a legnagyobb mértékben (EUROSTAT, 2020).

Szintén az EUROFOUND kérdőíves felmérése szerint a Covid-19-járvány megjelenését követően a válaszadók 10%-a hagyta el a munkaerőpiacot. 80%-uk munkanélkülivé, míg 20%-uk inaktívvá vált. Az utóbbi csoportba tartozók nyugdíjba mentek, megbetegedtek, tanulók vagy háztartásbeliek lettek. Így együttesen a munkavállalók 10%-a veszítette el vagy hagyta el önkéntesen állását. Mindössze 3% azoknak az aránya, akik a Covid-19-járvány térhódítását követően léptek be a munkaerőpiacra (Ahrendt et. al., 2020). A koronavírus leginkább a spanyol, a ciprusi és a görög munkaerőpiacon éreztette legjobban a hatását 2020-ban. Spanyolországban a válaszadó munkavállalók 16%-a, Cipruson 15%-a, Görögországban 14%-a veszítette el állását. Magyarországon és Lettországon a megkérdezettek 12%-a, Bulgáriában, Franciaországban, Portugáliában, Romániában, Írországon, Litvániában, Lengyelországban és Horvátországban a válaszadók 9%-a, Finnországban, Dániában és Luxemburgban 8%-a, Ausztriában, Észtországban, Belgiumban, Szlovéniában és Olaszországban 7%-a, Németországban 5%-a, Csehországban, Szlovákiában, Máltán és Hollandiában 4%-a,

Svédországban 3%-a a megkérdezetteknek a Covid-19-járvány térhódítását követően munkanélkülivé vált. A nemek arányát tekintve kis különbség fedezhető fel. Átlagosan a nők 9%-a, míg a férfiak 8%-a vált munkanélkülivé az Európai Unióban. Különösen a 18-34 év közötti munkavállalók foglalkoztatási helyzetét változtatta meg a járvány megjelenése, a csoporton belül a nők 11%-a, a férfiak 9%-a veszítette el a munkahelyét. A fiatal korosztály után az 50 év feletti munkavállalók szenvedték meg legjobban a járvány elterjedését. Az ebbe a korosztályba tartozó nők és férfiak egyaránt 8%-a vált munkanélkülivé. A legkevésbé átlagosan a 35-49 év közötti korosztály tagjait érintette a járvány munkaügyi szempontból. Az idetartozó nők 9%-ának, férfiak 6%-ának változott meg a foglalkoztatási helyzete a járványügyi helyzet hatására. A kutatási eredményekből kiderül, hogy az Európai Unióban több vállalkozó veszítette el munkahelyét, mint alkalmazott. A középfokú vagy annál alacsonyabb végzettségűek között jellemzően több a munkanélkülivé vált személyek aránya, mint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében (Ahrendt et. al., 2020).

A Covid-19-járvány megjelenése a magyar munkaerőpiacon is hatalmas változásokat idézett elő. A Covid-19-járvány térhódítása előtt Magyarországon az európai államokhoz képest alacsonyabb volt a távmunkát végzők foglalkoztatottakhoz viszonyított aránya (6%), ez a munkavégzési forma 2018-ban pl. Hollandiában (36%) és Svédországban (35%) már meghatározó módon volt jelen (Lipták, 2021). Az 1. ábra alapján látható, hogy Magyarországon míg 2019 első negyedében 28.642 fő végzett távmunkát, addig 2020 hasonló időszakában már 83.596 fő (190%-os növekedés). A legmagasabb mért érték 2020 áprilisa és júniusa között volt (292.155 fő) (KSH, 2021a). A 2020-as év nyarára ez az érték csökkent, majd ősztől egy újabb növekedés indult meg, és vélhetően 2021 tavaszán a 2020-as év legmagasabb értékét is túlszárnyalhatja a távmunkát végzők száma köszönhetően a vírus 3. hullámának. Az utóbbi csoportba tartozók számának alakulásával a munkanélküliek száma is szinte együtt mozgott. Az elmúlt évben szintén az áprilisi és a júniusi időszak között regisztrálták a legtöbb munka nélkül lévőt (214.200 fő) országos szinten.

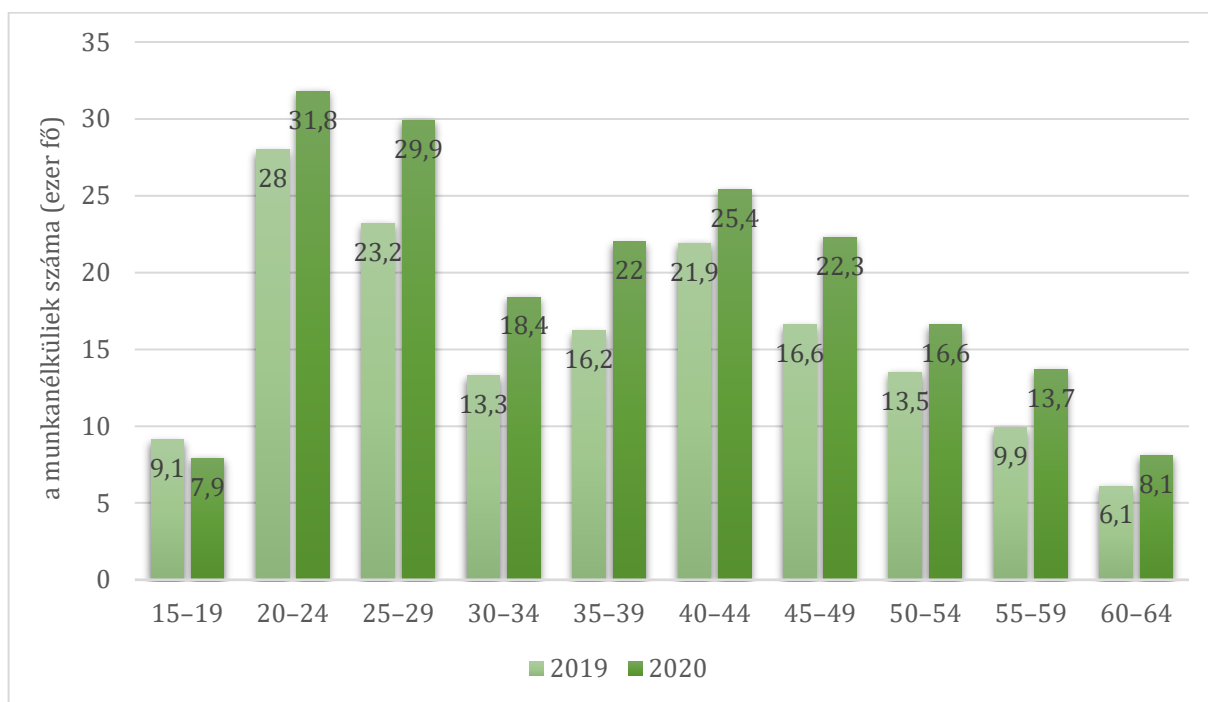

1. ábra: A munkanélküliek és a távmunkát végzők számának alakulása Magyarországon 2019-2021 között (fő)

Forrás: Saját szerkesztés a (KSH, 2021a) és a (KSH, 2021b) adatai alapján

Magyarország nagyrégióit vizsgálva elmondható, hogy 2020 második negyedében a munkanélküliek 47%-át – területi kiterjedéséből és gazdaságilag aktív népességéből adódóan – az Alföld és Észak nagyrégióban regisztrálták, aminek eredményeként a munkanélküliségi ráta értéke 5,8% lett. A lakosság második legnagyobb számú foglalkoztatottal és gazdaságilag aktív népességgel rendelkező nagyrégiója a közép-magyarországi nagyrégió, ahol ezen időszak alatt a munkanélküliségi ráta 3,8%-os értékével kisebb volt az előzőhöz képest, azonban itt egy fő munkanélküli-re jóval több, 26 fő foglalkoztatott jutott (KSH, 2021b). Czirfusz Márton tanulmányában megállapította, hogy a közfoglalkoztatási munkahelyek jobban tudtak alkalmazkodni a Covid-19-járvány okozta új munkaerőpiaci helyzethez, ezért leginkább a magas közfoglalkoztatotti aránnyal rendelkező települések voltak képesek a Magyarországon belüli térbeli munkamegosztásban a koronavírus-járvány előtti helyzetüket fenntartani (Czirfusz, 2021). A munkanélküliségi ráta értéke a dunántúli nagyrégióban a 4,1%-os nagyságával meghaladta a közép-magyarországi értéket annak ellenére, hogy itt kevesebb a gazdaságilag aktív népesség száma. Ebben a térségben egy fő munkanélküli-re 23 fő foglalkoztatott esett (KSH, 2021b). Ezekből az adatokból le lehet vonni azt az általános következtetést, hogy a járvány hatására a munkanélküliség növekedése az ország azon területét érintette a legkevésbé, ahol átlagosan véve magasabb a foglalkoztatottak képzettségi szintje.

Ebből kifolyólag ők rugalmasan tudtak reagálni a változásokra a home office, illetve a távmunka bevezetésének segítségével. A 2. ábra a munkanélküliek számát korcsoportonként ábrázolja országunkban a 2019-es és a 2020-as évre vonatkozóan.

2. ábra: A munkanélküliek száma korcsoportok szerint Magyarországon a 2019-es és a 2020-as évre vonatkozóan (ezer fő)

Forrás: Saját szerkesztés a (KSH, 2021c) adatai alapján

Megfigyelhetjük, hogy 2020-ban a 15-19 éves korosztály kivételével minden korcsoportban jelentősen nőtt a munkanélküliek száma. A 20-24 éves korosztályban 3.800 fővel, a 25-29 évesek közül 6.700 fővel, a 30-34 éves korcsoportban 5.100 fővel, a 35-39 éves korosztályba tartozók közül 5.800 fővel, a 40-44 évesek közül 3.500 fővel, a 45-49 éves korcsoportban 5.700 fővel, az 50-54 éves korosztályban 3.100 fővel, az 55-59 évesek közül 3.800 fővel, a 60-64 éves korcsoportban 2.000 fővel több munkanélkülit regisztráltak 2020-ban, mint 2019-ben. Leginkább a 25-29 éves korosztály tagjainak foglalkoztatási helyzetét változtatta meg a járvány megjelenése. Őket követték a 35-39, majd a 45-49 évesek. A legkevésbé a 60-64 éves korcsoportba tartozók munkaerőpiaci helyzetét érintette a pandémia (KSH, 2021c).

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján megállapítható, hogy 2019-ről 2020-ra a munkanélküli nők száma 1,28%-kal, a férfiaké 1,21%-kal nőtt (KSH, 2021c). A munkanélküliség, a távmunka és a home office elterjedése mellett országszerte jellemző költségcsökkentő intézkedés volt az alkalmazottak munkaidejének a csökkentése (7. táblázat).

2020 áprilisától folyamatosan nőtt a munkaidő-csökkentésben érintett munkavállalók száma. A legmagasabb számot 2020 júniusának végén érte el, ekkor több, mint 260 ezer alkalmazott dolgozott részmunkaidőben. Az utóbbi csoportba tartozók aránya Fejér megyében (4,3%) és Győr-Moson-Sopron megyében (3,5%) volt a legmagasabb. A legtöbb érintett személy a turizmus-vendéglátás, a feldolgozóipar, a kereskedelem területén, az adminisztratív szolgáltatásnyújtás, az ingatlanügyek és a pénzügyi szolgáltatások területén dolgozott. Az év 26. hetétől folyamatos csökkenés indult el, és a 40. héten már kevesebb részmunkaidőben dolgozó személy állt munkában, mint a 18. héten (KSH, 2020b).

7. táblázat: A munkaidő-csökkentésben érintett alkalmazottak száma 2020-ban

A 2020-as év hetei	A munkaidő-csökkentésben érintett alkalmazottak száma (fő)
18. hét (április 27. – május 3.)	132.700
25. hét (június 15. – június 21.)	261.100
40. hét (szeptember 28. – október 4.)	123.000

Forrás: Saját szerkesztés a (KSH, 2020b) adatai alapján

Az Európai Unióban és hazánkban 2020-ban bekövetkezett munkaerőpiaci változásokat a 8. táblázat foglalja össze.

8. táblázat: Az Európai Unió és Magyarország munkaerőpiaci helyzetében a Covid-19-járvány hatására bekövetkezett legfőbb változások

Megnevezés	Európai Unió (27 tagállam)	Magyarország
Táv munkát végzők (%)	a munkavállalók 33,7%-a	a munkavállalók 3,4%-a
Home office-ban dolgozók (%)	a munkavállalók 14,2%-a	a munkavállalók 5,3%-a
A távmunka és a home office végzése korosztályok és nemek szerint	1.hely: A 65 évnél idősebb munkavállalók 2.hely: A 15-29 év közötti korosztály 3.hely: A 30-49 év közötti korosztály 4.hely: A 50-64 év közötti korosztály A nemek arányát tekintve több nő dolgozott otthon, mint férfi.	Az otthoni munkavégzés a 25-44 éves nők körében volt a leggyakoribb.
Azoknak a szektoroknak a megnevezése, amelyekben a távmunkavégzés leginkább jellemző	1.Az oktatási tev.-et végzők (több, mint 60%) 2.A pénzügyi területen dolgozók (50-60%) 3.A közigazgatásban dolgozók (40-50%)	1.Információ, kommunikáció (39,1%) 2.Tudományos és műszaki tev. (33,5%) 3.Pü-i szolgáltatás (29,8%) 4.Oktatás (21,4%) 5.Művészet, szabadidő (14,2%)
A ledolgozott munkaórák számának változása	nők: -5,2% férfiak: -4,9%	nők: nincs adat férfiak: -7,9%
A munkaidő-csökkenésben leginkább érintett szektorok	1.Kereskedelem, vendéglátás, építészet (52%) 2.Szállítás (48%) 3.Iparban (47%) 4.Szolg.-ok, oktatás (36%) 5.Pénzügyi szféra (30%) 6.Mezőgazdaság (24%) 7.Egészségügy (23%) 8.Állami szféra (21%)	1.Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (11,8%) 2.Feldolgozóipar (4,6%) 3.Kereskedelem (4,1%) 4.Adminisztratív szolgáltatás (3,9%) 5.Ingatlanügyletek (3,4%) 6.Pü-i szolgáltatás (3,2%) 7.Egyéb szolg. (2,5%) 8.Szállítás, raktározás (2,3%) 9.Építőipar (2,2%) 10.Művészet és szabadidő (2,1%), tudományos és műszaki tevékenység (2,1%) 11.Bányászat (1,7%) 12.Információ és kommunikáció (1,4%) 13.Humán eü-i, szociális ellátás (1,2%) 14.Oktatás (1,0%), víz- és hulladékgazdálkodás (1,0%) 15.Mezőgazdaság (0,9%) 16.Közigazgatás (0,4%) 17.Energiaipar (0,2%)
A munkaerőpiacon lévők számának alakulása	Kilépők aránya: 10% Belépők aránya: 3%	Kilépők aránya: 14% Belépők aránya: nincs adat
A pandémia térhódításának hatására munkanélkülivé vált vállalkozók és alkalmazottak korosztályok és nemek szerint	1.18-34 éveseknél (nők 11%, férfiak 9%) 2.50 év feletti munkavállalók (nők és férfiak egyaránt 8%) 3.35-49 évesek (nők 9%, férfiak 6%)	1.25-29 évesek (6700 fő) 2.35-39 évesek (5800 fő) 3.45-49 évesek (5700 fő) 4.30-34 évesek (5100 fő) 5.20-24 évesek és az 55-59 évesek (3800 fő) 6.40-44 évesek (3500 fő) 7.50-54 évesek (3100 fő) 8.60-64 évesek (2000 fő)

Forrás: Saját szerkesztés az (Ahrendt et. al., 2020; EUROSTAT, 2020; KSH, 2020b; KSH, 2021c; KSH, 2021d) adatai alapján

3.2. A magyarországi székhellyel rendelkező, gépjármű- és alkatrész-kereskedéssel, valamint gumiabroncsgyártással foglalkozó vállalatok vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének elemzése

Az előző alfejezetben ismertetett gazdasági és munkaerőpiaci változások ismeretében megvizsgáltam előbb országos, majd megyei szinten, hogy az EMIS által alkalmazott, iparági kód, a NAICS-kód (Észak-Amerikai Ipari Osztályozási Rendszer) szerint a 441-es és a 4231-es kóddal rendelkező magyarországi cégek jövedelmezősége hogyan alakult. Az EMIS 2017-es adatbázisában 1881 magyarországi, 54 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, a 2018-as adatbázisában 1869 magyarországi, 54 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, a 2019-es adatbázisában 1706 magyarországi, 52 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, a 2020-as adatbázisában pedig 1705 magyarországi és 38 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei székhellyel rendelkező vállalkozásra vonatkozóan szerepeltek adatok. A magyarországi székhellyel rendelkező, az említett iparágban működő vállalkozások mutatószámainak országos átlagának meghatározásakor a dolgozatom „Anyag és módszertan” című részében leírt módszert alkalmaztam a kiugró értékek kiszűrésére.

9. táblázat: Az iparágban tevékenykedő magyarországi vállalatok jövedelmi helyzetének elemzése

Mutató	2017	2018	2019	2020
Eszközarányos megtérülési mutató (ROA)	4,83	3,78	4,01	5,02
Saját tőke arányos megtérülési mutató (ROE)	25,47	10,83	19,94	14,37
Árbevétel-arányos megtérülési mutató (ROS)	1,98	2,02	2,18	2,20

Forrás: saját kutatás eredménye

Magyarországon a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) iparági kóddal rendelkező vállalatok *eszkőzarányos megtérülési mutatójának* átlagos értéke (ROA) 2017-től 2020-ig folyamatosan ingadozott (9. táblázat). 2020-ban a mutató értéke a 2019-es értékhez képest 25,19%-kal, míg a 2018-as értékhez képest 32,80%-kal gyarapodott. Ez azt jelenti, hogy jelentősen nőtt a vállalkozások birtokában lévő eszközök eredménytermelő képessége. Azonban a mutató növekvő tendenciája eredhet abból is, hogy a Covid-19-járvány hatására a vizsgált vállalatok az előző évekhez képest kevesebbet ruháztak be. Ezt a tényt támasztja alá az is, hogy a korábbi kutatómunkám során interjút adó cégek mindegyikének csökkent a beruházásainak értéke a 2020-as évben.

A saját tőke arányos megtérülési mutató (ROE) értéke átlagosan 2018-ban 57,48%-kal csökkent, majd 2019-ben 84,12%-kal nőtt, 2020-ban 27,93%-kal esett vissza az előző évhez képest. Látható, hogy a mutató értéke a pandémia elterjedését követően csökkent, ami a tulajdonosi tőke felhasználási hatékonyságának csökkenését mutatja.

Az országunkban a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) iparági kóddal rendelkező vállalatok *árbevétel-arányos megtérülési mutatójának* az értéke 2017-től 2020-ig minden esztendőben kismértékben növekedett. A mutató értékének emelkedése valószínűleg abból fakad, hogy az ipárágba tartozó cégek árbevétele az adózott eredményüknél átlagosan nagyobb mértékben növekedett.

10. táblázat: Az ipárágban tevékenykedő magyarországi vállalatok pénzügyi helyzetének elemzése

Megnevezés	2017	2018	2019	2020
Likviditási ráta	1,38	1,42	1,46	1,47
Likviditási gyorsráta	0,59	0,63	0,61	0,66
Azonnali fizetőképesség/készpénzmutató	0,11	0,14	0,14	0,19

Forrás: saját kutatás eredménye

Az országunkban 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) iparági kóddal rendelkező vállalatok általános *likviditási rátájának* értéke (10. táblázat) mind a négy vizsgált évben meghaladta a szakirodalom által meghatározott minimális értéket, azonban a likviditási gyorsráta és a készpénzmutató értéke egyik esztendőben sem érte el azt. Ebből arra következtethetünk, hogy az ipárágba tartozó vállalatok átlagosan magas készletállománnyal rendelkeznek, ami rontja az elemzett cégek rövid távú fizetőképességi helyzetét.

3.3. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei székhellyel rendelkező, gépjármű- és alkatrész-kereskedéssel, valamint gumiabroncsgyártással foglalkozó vállalatok vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének elemzése

A 11. táblázatban látható a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) iparági kóddal rendelkező vállalatok *tőkefeszültségi mutatójának* átlaga 2017-ben 2,18, 2018-ban 2,91, 2019-ben 2,41, 2020-ban 3,00 volt.

11. táblázat: A vizsgált vállalatok vagyoni helyzetének elemzésére szolgáló mutatószámok

Mutató megnevezése	2017	2018	2019	2020
Tőkefeszültségi mutató	2,18	2,91	2,41	3,00
Tőkeerősség (%)	49,47	49,36	54,87	48,26
Befektetett eszközök fedezete I. (%)	1556,81	1063,65	2480,86	3253,90
Befektetett eszközök fedezete II. (%)	23564,56	1158,32	3437,91	4153,93
Saját tőke növekedési üteme (adózott eredmény/saját tőke) (%)	43,86	4,47	11,63	7,32
Saját tőke növekedési üteme (adózott eredmény/jegyzett tőke) (%)	997,21	272,17	297,76	396,97
A készletek forgási sebessége	12,22	12,28	8,71	10,31
A készletek forgási ideje napokban	98,88	91,53	100,44	108,55
A követelések forgási sebessége	68,47	104,03	108,97	67,90
A követelések forgási ideje napokban	84,41	137,03	49,68	109,44
Adósságállomány aránya (%)	31,41	20,03	21,19	19,89
Adósságállomány fedezettsége (%)	5583,09	2320,41	2055,11	80,11

Forrás: saját kutatás eredménye

A mutató értékének növekedése azt fejezi ki, hogy az elemzett vállalatok forrásainak átlagosan egyre nagyobb arányát teszik ki a kötelezettségek. A vizsgált cégek átlagosan a saját tőkeállományuktól egyre magasabb idegen tőkeállománnyal rendelkeznek. Ez utóbbi eredhet a hitel- és/vagy kölcsönállomány értékének növekedéséből, de a szállítói kötelezettségek gyarapodásából is. A *tőkefeszültségi* mutató 2020-ra számított magas értéke a Covid-19-járvány okozta forgalomcsökkenésből is származhat. Ugyanis az utóbbi hitel- és/vagy kölcsöntőke felvételére is kényszeríthette a vállalkozásokat. A *tőkeerősség* vonatkozásában a vizsgált vállalatok átlagosan egyik évben sem érték el a szakirodalom által a stabil vagyoni helyzetre utaló 60-65%-os értéket, de az átlagos érték mind a négy évben meghaladta a 30%-os kritikus értékhatárt. 2018-ban és 2019-ben a megyei iparági átlag 49% volt, míg a 2018-as évről a 2019-es évre vonatkozóan 5 százalékpontos növekedés figyelhető meg, majd a mutató átlagos értéke 2020-ra 6 százalékponttal csökkent. A mutató magas értéke a vizsgált vállalatok biztonságos működésére utal. Az elemzett cégek *tőkeerősség* mutatójának a 2019-es évről a 2020-as évre vonatkozó visszaesése a saját tőke értékének 77,73%-os csökkenéséből ered. A *tőkefeszültségi* és a *tőkeerősségi* mutató elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy a 2020-as évben a vizsgált vállalkozások forrásoldalán a 2019-es évtől átlagosan nagyobb arányban szerepeltek a kötelezettségek, mint a saját tőkeállomány. Az *adósságállomány aránya* 2018-tól szinte változatlan (20% körüli) értéket mutat, azonban a 2020-as évben 1,3 százalékpontos csökkenés volt tapasztalható. Ebből arra következtethetünk, hogy 2020-ban a vállalkozások

forrásállományának nagyobb arányát tették ki a rövid lejáratú kötelezettségek, mint az előző években, ami a Covid-19-járvány elterjedésének következményeként felmerülő rövid lejáratú hitelek és kölcsönök, valamint a szállítói kötelezettségek növekedéséből is fakadhat. Az *adósságállomány fedezettsége* mutató értéke 2020-ban az előző három évhez képest jelentősen csökkent. Mivel az adósságállomány aránya változatlan, az adósságállomány fedezettsége a tőkefeszültségi és a tőkeerősség-mutató értékéhez hasonlóan a saját tőke értékének csökkenését igazolja. A *befektetett eszközök fedezete I. és a befektetett eszközök fedezete II.* mutató értéke is mindegyik vizsgált évben magasan meghaladta a 100%-os értékhatárt, azaz érvényesült az illeszkedés elve. A vállalkozás képes volt a befektetett eszközeit tartós forrással, az egy évnél rövidebb ideig a cég rendelkezésére álló eszközöket pedig a rövid lejáratú kötelezettségekkel fedezni. A mutatók átlagos értéke 2018-tól folyamatosan növekedett, 2020-ban a saját tőke értéke több, mint háromszorosan fedezte a cégek befektetett eszközeit. Az utóbbi finanszírozási szempontból kedvező, azonban a mutatók magas értéke származhat abból is, hogy az elemzett vállalkozások többsége a Covid-19-járvány elterjedését követően csökkentette a beruházásait, illetve a befektetett eszközök II. mutató magas értéke a hosszú lejáratú kötelezettségek értékének növekedésére is visszavezethető, ami pedig a vállalatok pandémia okozta finanszírozási problémák kiküszöbölése érdekében felvett hosszú lejáratú hitelállomány növekedéséből is adódhat. A *saját tőke növekedési üteme* mutatók megmutatják a saját tőkéből, illetve a jegyzett tőkéből megvalósuló tárgyévi vagyoni gyarapodását. Az adózott eredmény/saját tőke mutató értéke a 2019-es évről a 2020-as évre vonatkozóan átlagosan 37 százalékponttal csökkent, míg az adózott eredmény/jegyzett tőke mutató értéke 33 százalékponttal nőtt. A mutatók értékéből arra következtethetünk, hogy az említett időszakban a vizsgált cégeknél átlagosan az egy egységnyi jegyzett tőkére jutó adózott eredmény nagyobb mértékben növekedett, mint az egy egységnyi saját tőkére jutó adózott eredmény. A *készletek forgási sebessége* mutató átlagos értéke nőtt a 2019-es évről a 2020-as évre vonatkozóan, azonban a paraméter értéke ezzel a gyarapodással sem érte el a 2018-as és a 2017-es értéket. A készletek forgási sebességének a növekedése azt fejezi ki, hogy a vizsgált vállalatok készletállománya az előző évhez képest átlagosan többször fordult meg az adott cég értékesítés nettó árbevételében. A mutató értéke általában akkor kedvező, ha minél magasabb, hiszen a növekvő érték az árbevétel gyarapodásából is származhat, ami arra utalhat, hogy az elemzett cégek készletállománya gyorsan értékesítésre került, így hamar árbevétel keletkezett belőle. Emellett a mutató növekvő értéke azt is jelezheti az elemzők számára, hogy a vizsgált cégek az előző évekhez képest alacsonyabb készletállománnyal rendelkeztek, ami a cégek készletezési lehetőségektől való elesését is okozhatja, az utóbbi következményeként jelentkezhet az

árbevétel-csökkenés. Jelen esetben az alacsony készletállomány-érték eredhet a koronavírus okozta szállítási, beszerzési nehézségekből, az ennek következtében fellépő anyagihiányból. A készletek forgási ideje 2018-tól negatív irányban változott, a *készletezési idő* növekedett, ami azt jelzi, hogy a vizsgált vállalatoknak átlagosan több időre volt szükségük készletállományuk értékesítéséhez. Az utóbbi kedvezőtlen, hiszen később keletkező vevőkövetelést és ezáltal később befolyó árbevételt eredményez. A *követelések forgási sebessége* 2017-től 2019-ig növekvő tendenciát követett, azonban a mutató 2020-as értéke a 2019-es év értékéhez viszonyítva 38 százalékponttal csökkent, ami arra utal, hogy a vállalat követeléseit az előző évekhez képest átlagban később képes behajtani, és így később tudja az ebből befolyó összeget bevételként realizálni. A mutató csökkenő értéke valószínűleg a Covid-19-járvány elterjedése okozta vevői bevételcsökkenésre, és az ennek következtében fellépő likviditási problémákra vezethető vissza. Az elemzett vállalatok *átlagos követelések forgási idő* mutatójának értéke a 2017-től a 2020-ig terjedő időszakban jelentősen hullámozott. A 2020-as növekedés oka az előzőekben említett, a pandémia okozta vevői késedelmes fizetések számának gyarapodása, azonban érdekes tény, hogy a mutató 2020. évi magas értéke nem éri el a 2018-as évre kiszámolt paraméter értékét.

A vizsgált vállalatok *eszközarányos megtérülési mutatójának* értéke (12. táblázat) 2018-ban 6,93%-kal csökkent a 2017-es értékhez viszonyítva. 2019-ben 22,98%-os növekedés figyelhető meg, majd 2020-ban a mutató értéke az előző évhez képest 15,22%-kal esett vissza, ami azt jelenti, hogy a vállalkozások birtokában lévő eszközök jövedelemtermelő képessége átlagosan a 2019-es értéknek majdnem hatodával csökkent, ami több, mint kétszerese a 2018-as visszaesésnek. A 2020-as csökkenés oka, hogy a nevezőben szereplő összes eszközérték nagyobb mértékben (41,83%) emelkedett, mint a számlálóban szereplő adózott eredmény (39,80%). A felhalmozódott eszközérték fakadhat abból, hogy a vállalkozások nem tudják értékesíteni készletállományukat, és ezáltal kisebb mértékben nő az adózott eredmény, hiszen a vállalatok mérlegében lévő készletállomány nem biztosít árbevételt a cégek számára.

12. táblázat: A vizsgált vállalatok jövedelmezőségi helyzetének elemzésére szolgáló mutatószámok

Mutató megnevezése	2017	2018	2019	2020
Eszközarányos megtérülési mutató (ROA)	5,05	4,70	5,78	4,90
Saját tőke arányos megtérülési mutató (ROE)	11,05	4,49	12,19	7,32
Árbevétel-arányos megtérülési mutató (ROS)	3,04	3,43	4,32	2,67

Élőmunka-arányos jövedelmezőség (AE/létszám)	1894,97	980,21	1937,42	2428,95
---	---------	--------	---------	---------

Forrás: saját kutatás eredménye

Az elemzett cégek *saját tőke arányos megtérülési mutatójának* (ROE) értéke 2018-ban a 2017-es értékhez viszonyítva 59,37%-kal csökkent, 2019-ben 171,49%-os növekedés tapasztalható, majd 2020-ban az előző évhez képest 39,95%-os visszaesést figyelhetünk meg. Habár a 2020-as évben a 2018-as évhez képest kisebb arányú csökkenés volt tapasztalható, a mintegy 40%-os visszaesésnek is nagy jelentősége van, hiszen ez azt jelzi, hogy a vizsgált vállalkozásokra átlagosan az jellemző, hogy a 2020-as gazdálkodásuk 40%-kal kisebb mértékben járult hozzá az adott cég saját tőkéjéhez. A mutató értékének növekedése 33,86%-ban a számlálóban szereplő adózott eredmény 39,80%-os emelkedéséből és 66,14%-ban a nevezőben álló saját tőke értékének 77,73%-os csökkenéséből fakad. Az összefüggésből megállapíthatjuk, hogy a saját tőke értékének a csökkenése átlagosan nem az adózott eredmény visszaesésének a következménye, hiszen az utóbbi értéke majdnem 40%-kal gyarapodott. Az *árbevétel-arányos jövedelmezőségi mutató* értékeit illetően míg 2018-ban a 2017-es évhez viszonyítva 12,83%-kal, 2019-ben a 2018-as évhez mérve 25,95%-kal növekedett, addig 2020-ban az átlagos ROS-érték csupán a 2019-es érték 61,81%-át érte el. A majdnem 40%-os csökkenés a Covid-19-járvány hatásaként jelentkező forgalomvisszaesésből is eredhet. A vizsgált iparági vállalatoknak ugyanis 2020-ban kisebb mértékben nőtt az árbevétele (+22,60%), mint az adózott eredménye (+39,80%). Mindezt érezteti az a tény is, hogy a kérdőíves felmérésben résztvevő válaszadók 52%-ának csökkent a forgalmazott termékeinek, nyújtott szolgáltatásainak a száma. Az *élőmunka-arányos jövedelmezőségi mutató* értékeinek vonatkozásában 2018-ban a 2017-es értékhez képest 48,27%-os csökkenést, majd 2019-ben 97,65%-os növekedést figyelhetünk meg. A vizsgált vállalatok élőmunka-arányos jövedelmezőségi mutatóinak értéke átlagosan a 2020-as évben a 2019-es évhez viszonyítva 25,37%-kal emelkedett. A növekedést az okozza, hogy a számlálóban szereplő adózott eredmény értéke nagyobb mértékben gyarapodott, mint a nevezőben álló létszámérték, ugyanis az elemzett cégek adózott eredménye átlagosan 39,80%-kal, míg a létszámértéke 33,06%-kal nőtt. Az adózott eredmény értékének emelkedése a munkabérek csökkenéséből és a részmunkaidős foglalkoztatás bevezetéséből is eredhet. Ezt igazolja az a tény is, hogy a 2020. március 11. és 2020. június 30. közötti időszakra vonatkozó kérdőíves felmérésemet kitöltő vezető beosztásúak 1/3-ának az irányítása alá tartozó munkavállalók többsége csupán részmunkaidőben dolgozott.

13. táblázat: A vizsgált vállalatok pénzügyi helyzetének elemzésére szolgáló mutatószámok

Mutató megnevezése	2017	2018	2019	2020
Likviditási ráta	6,37	5,65	5,48	3,44
Likviditási gyorsráta	3,34	2,32	2,04	1,90
Azonnali fizetőképesség/készpénzmutató	2,49	1,39	1,29	1,06

Forrás: saját kutatás eredménye

A 13. táblázatban látható, hogy az országos paraméterekhez hasonlóan a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei cégek mindhárom *likviditási mutatójának* értéke mindegyik elemzett időszakban meghaladta a szakirodalom által meghatározott minimális értéket. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált vállalatok átlagosan rendelkeztek elegendő fedezettel a kötelezettségeik kiegyenlítéséhez (Adorján, 2011). Az utóbbi biztonságos működésre utal, ami előnyként szolgálhat a potenciális befektetők előtt. Megfigyelhetjük, hogy 2020-ban mindhárom likviditási mutató értéke csökkent, ezen belül a legnagyobb mértékben a likviditási ráta értéke esett vissza (-37%), amiből arra következtethetünk, hogy az elemzett cégek készlet- és követelésállománya a 2020-as évben az előző évhez képest vagy csupán kis mértékben növekedett. Az utóbbit igazolja a készletek forgási sebességmutatójának a 2019-es évről a 2020-as évre növekvő értéke is, amely ráadásul az elemzett vállalkozások készletállományának átlagos csökkenésének feltételezésére ad okot. A készletállomány csökkenése eredhet a koronavírus-járvány okozta anyagihiányból is. A követelésállomány értékének visszaesése adódhat a Covid-19-járvány hatására bekövetkező forgalomkiesésből is, amit a kérdőíves felméréseim eredményei is mutatnak, miszerint a pandémia első hulláma idején 53%-kal csökkent a vállalat által forgalmazott termékek/nyújtott szolgáltatások megrendeléseinek száma.

A likviditási mutatók értékének csökkenése az iparágba tartozó vállalatok vagyoni helyzetének elemzése során kiszámított készletezési és beszedési idővel is kapcsolatba hozható. Az utóbbi két mutató értéke növekedett a 2020-as évben az előző esztendőhöz viszonyítva, aminek következtében a 2020-as évben az elemzett cégek átlagosan később jutottak hozzá a készletállományuk értékesítéséből származó árbevételhez, ami pedig negatívan hatott a vizsgált vállalatok rövid távú fizetőképességi helyzetére.

3.4. A kérdőíves felmérés eredményei

A dolgozatom „Anyag és módszertan” részében ismertettek szerint kutatómunkám során két kérdőívet készítettem. Az egyiket (1. számú melléklet) a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a 2019-es évben a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és

alkatrész-nagykereskedelem) NAICS-kóddal rendelkező vállalatok gazdasági vezetőinek, hiszen ők a vállalat gazdasági teljesítményét, az általuk vezetett osztályok, részlegek tevékenységét komplexen átlátják, míg a másikat (2. számú melléklet) az előbb említett vállalatok nem vezetői beosztásban dolgozó munkavállalóinak juttattam el. A kérdőíveket időtáv alapján is két részre bontottam: az első hullám (2020. március 11. és 2020. június 30.), valamint az azt követő, második hullám kezdetéig tartó (2020. június 30. és 2020. november) időszakára. Tettem ezt azért, hogy megfigyeljem a két vizsgált időszak folyamatai közti eltéréseket és a fejlődési folyamatokat. A kérdőíves felméréshez zárt (45 db) és nyílt kérdéseket (8 db) egyaránt alkalmaztam, amelyek segítségével a Covid-19-járvány hatására a munkavállalók foglalkoztatási helyzetében és a vállalatok pénzügyi helyzetében bekövetkezett változásokat kívántam feltárni.

3.4.1. A kérdőívet kitöltő munkavállalók foglalkoztatási helyzetében bekövetkezett változások a Covid-19-járvány elterjedését követően

A *vezetőknek szóló kérdőív* alapján megállapítható, hogy a válaszadó vezetők többségének (63,16%) az irányítása alá tartozó munkavállalók teljes munkaidőben dolgoztak az első hullám ideje alatt, míg 26%-nak alkalmazottai először részmunkaidőben, majd újból teljes munkaidőben tevékenykedtek. Csupán 5%-a volt azoknak a vezetőknek az aránya, akiknek munkavállalóit a vállalat a vírus elterjedését követően először teljes munkaidőben, majd egy idő után részmunkaidőben alkalmazta, és a vezetők egy minimális része (5%-a) alá tartozó munkavállalókat a cég alkalmi munka keretében foglalkoztatta. A 2020. június 30. utáni időszakban 1%-kal nőtt azoknak a válaszadó vezető beosztásúaknak a száma, akiknek a beosztottjai teljes munkaidőben tevékenykedtek a vállalatnál, és részmunkaidőben mindössze a válaszadók 5%-ának alkalmazottai dolgoztak. Összevetésként Magyarországon 2020 első negyedében a teljes foglalkoztatott lakosságon belül 5,45% volt azoknak az aránya, akik részmunkaidőben dolgoztak (EUROSTAT, 2021). A megkérdezett vezetők 26%-a nyilatkozta azt, hogy a járvány elterjedését követően az irányítása alá tartozó foglalkoztatottaknak szüksége volt újabb eszközökre munkájuk elvégzéséhez, melynek 92%-át teljes egészében, 8%-át pedig részben tudta biztosítani a vállalat. A válaszadó főnökök 32%-ának beosztottjai kaptak internethozzáférést vállalatuktól az otthoni munkavégzés idejére. 21% volt azoknak az aránya, akiknek alkalmazottai távmunkát végeztek – ezzel közelítve megyei szinten a Cserháti és társai által készített országos felmérés adataihoz –, azonban internethozzáférést nem biztosított számukra a vállalat.

A munkavállalóknak szóló kérdőív alapján a válaszadó munkavállalók többsége (51,9%) teljes munkaidőben dolgozott a Covid-19-járvány első hullámának teljes ideje alatt. 2020. március 11. és 2020. június 30. között csupán a válaszadók 11%-a dolgozott több, mint 3 hónapig részmunkaidőben. A munkaidő-csökkentésben érintett alkalmazottak többségét 1 hónapnál rövidebb ideig foglalkoztatták részmunkaidőben. 5 hónapnál tovább egyik válaszadó sem dolgozott csökkentett munkaidőben. 2020. június 30. óta a válaszadók 93%-át teljes munkaidőben foglalkoztatták, 7%-a dolgozott részmunkaidőben, de 2021 novemberében már teljes munkaidőben tevékenykedett. A részmunkaidőben alkalmazottak majdnem háromnegyede a munkaadójuk kérésére dolgozott csökkentett munkaidőben, míg negyedének saját döntése volt. A megkérdezettek 33%-ának változott munkabérének összege a járvány elterjedését követően. 56%-uknak 0-25%-kal, 11%-uknak 25-50%-kal csökkent, 33%-uknak 0-25%-kal nőtt a fizetése. A munkabércsökkentésben érintett alkalmazottak többségének a megváltozott munkarend nem okozott nehézséget, kiadásait tudta fedezni megtakarításaiból. A válaszadók körülbelül hetede nehezen tudta megoldani saját vagyonából a kiadásainak a finanszírozását. A 27 válaszadó közül 1 munkavállaló volt, aki csak kölcsön felvételével tudta eltartani családját. A felmérésben részt vevő munkavállalók 19%-ának megváltozott a munkavégzésének helyszíne a Covid-19-járvány elterjedését követően. Az utóbbi csoportba tartozók dolgoztak a vállalat által biztosított irodában, gyárban, de voltak olyan feladataik, amelyeket otthonról is elvégezhettek. A megkérdezett alkalmazottak hetedének volt szüksége újabb eszközökre a munkájuk elvégzéséhez a járvány berobbanása után. A legtöbbjük a maszkot, a védőkesztyűt, a digitális hőmérőt jelölte meg. A munkavállalók általában megkapták ezeket az eszközöket az alkalmazóiktól, csupán 2 foglalkoztatott nyilatkozott úgy, hogy részben magának kellett beszereznie ezeket a felszereléseket. Emellett 5 olyan válaszadó volt, akiknek a munkájuk elvégzéséhez nélkülözhetetlen internethozzáférést nem biztosította a vállalat. A megkérdezett alkalmazottak 63%-ának nem történt változás a munkavégzésének mennyiségében a járvány elterjedését követően, 18,5%-uk több és ugyanennyien kevesebb időt töltöttek munkával, mint a járvány elterjedése előtt. A válaszadók több, mint 20%-a nehezebb, több gondolkodást igénylő feladatokat kapott, mint a koronavírus elterjedése előtt. A megkérdezettek 30%-a nyilatkozott úgy, hogy tartottak cégükönél online értekezleteket, tárgyalásokat.

14. táblázat: Az online platformokat alkalmazó cégek a vizsgált vállalatokon belüli aránya, valamint az általuk használt online platformok megnevezése

Megnevezés	Az ügyfelekkel való kommunikálás céljából	A munkavállalókkal való kommunikálás céljából
Használtak új platformokat	25,9%	25,9%
A gyakran használt online platformok megnevezése	Teams, Skype, Microsoft Outlook, Facebook, e-mail	Teams, Whatsapp

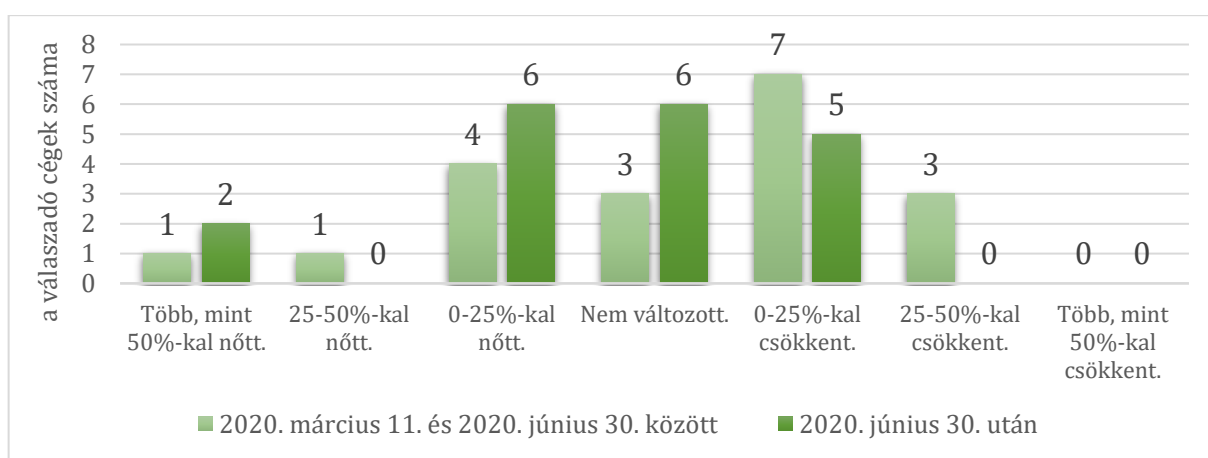
Forrás: saját kutatás eredménye

A vállalatok a munkavállalókkal és az ügyfelekkel való napi kapcsolattartás céljából a leggyakrabban a Teams és a Whatsapp nevű online platformokat használták (14. táblázat). Míg az ügyfelekkel való kapcsolatot a Teams, a Skype, Microsoft Outlook, a Facebook alkalmazás, valamint e-mailek segítségével őrizték meg. A válaszadók negyede alkalmazná a használt platformokat a járványügyi helyzet megszűnése után is. Főleg a Facebook, a Teams nevezetű platformokon, valamint az e-mailben történő megbeszéléseket tartanák meg. Ezen kívül az online tanfolyamok is népszerűvé váltak. Emellett a munkavállalóknak készített kérdőíves felmérésem során az alkalmazottaknak a vállalatuk vezetői által bevezetett intézkedésekre vonatkozó véleményeiről is informálódtam. A vizsgálat eredményei szerint számos munkavállaló úgy véli, a gyakoribb fertőtlenítés, az emberi kontaktok leszűkítése, a másfél-két méteres távolságtartás, a kézfogások megszüntetése, a személyre szabott védekezés, a maszkhasználat, a folyamatos testhőmérséklet-mérés, az online platformokon való kommunikálás, az egykörös állásinterjúk, a részmunkaidőben/távmunkában való foglalkoztatás bevezetése, az online dolgozói torna meghirdetése hozzájárulhat ahhoz, hogy a Covid-19-járvány elterjedése után is zökkenőmentesen tudják végezni munkájukat. Akadtak olyanok is, akik a munkavállalók részmunkaidőben való foglalkoztatását, a kollégáik elbocsátását, a maszkhasználat és a távolságtartás bevezetését, az üzletek 15:00 óra utáni bezárását, a munkavállalók csoportokra osztását, a plexifalak felszerelését nem tartották célravezető intézkedésnek. Az utóbbi intézkedések több munkavállaló szerint is hátráltatják őket a munkavégzésben. A válaszadó foglalkoztatottak nyilatkozata alapján az időbeosztás felborulása, a kártyás fizetések iránti igény megnövekedése, a fogyasztók vásárlási szándékának csökkenése, az oxigén generátoros fertőtlenítések számának gyarapodása, a kollégák megbetegedése is nagyban megváltoztatta a munkavégzésük körülményeit.

3.4.2. A Covid-19-járvány hatásainak vizsgálata a vállalatok vagyoni helyzetét illetően

A kérdőíves felmérésem idején (2020. november) a vállalkozások vezetői számára még nem készültek el a 2020-as évre vonatkozó beszámolók, viszont megközelítő tájékoztatással tudtak szolgálni az alábbiak vonatkozásában.

A válaszadó cégek – 2020. március 11. és 2020. június 30. között – 53%-ánál csökkent a megrendelések száma, 16%-nál nem változott, míg 31%-nál növekedés történt (3. ábra). Az enyhítés időszakától – 2020. június 30-tól – 2020 novemberéig terjedően az előbbi értékek pozitív irányba történő változásáról számoltak be a vezetők. Ezt támasztja alá az is, hogy a válaszadó cégek 26%-a érezte már csak megrendeléseik csökkenését (ez 30 százalékpontos javulás), 32%-nál azonos, míg 42%-nál emelkedés ment végbe.

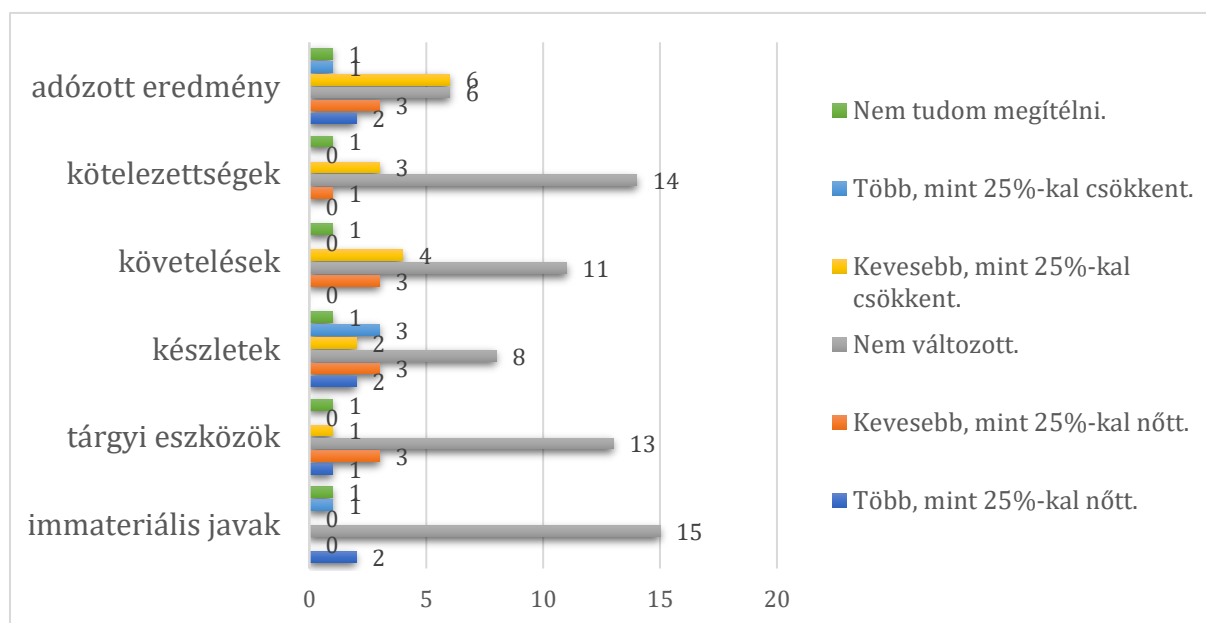
3. ábra: A vizsgált vállalatok által forgalmazott termékek/nyújtott szolgáltatások megrendeléseinek változása a Covid-19-járvány hatására

Forrás: saját kutatás eredménye

A megrendelések számában bekövetkezett változások hatására a vizsgált vállalatok 80%-ának csökkent a bevétele. Ezeknek a vállalkozásoknak a 75%-a nem tudta pótolni a kieső bevételt, míg a problémára megoldást találók nyitottak olcsóbb termékek értékesítése felé. Az egyik vállalat maszkok gyártásával, míg egy másik pedig autókozmetikai szolgáltatásokkal kezdett el foglalkozni, többen pedig állami támogatást vettek fel.

Amennyiben az ezen cégek vagyonmérlegében bekövetkezett változásokat megnézzük, láthatjuk, hogy a megkérdezettek közül a befektetett eszközeiket alig páran tudták növelni. Mindössze 2 cégnek nőtt 25%-kal a járvány elterjedését követően az immateriális javainak értéke (4. ábra), míg a tárgyi eszközöket illetően ez 4 cégnél volt jellemző. Csökkenés 1 cégnél volt észlelhető. A vizsgált cégek több, mint felének változott meg a készleteinek értéke: 26%-ának csökkent, 42%-ának nem változott, míg szintén 26%-ának nőtt a készletértéke. A készleteken belül a válaszadók 32%-ánál lépett fel anyagihiány. Az ebből fakadó problémákat

a megkérdezett vezetők a nem és a hibásan teljesített megrendelések újraszervezésével, külső speditőr bevonásával, más beszállító keresésével, a létszám átcsoportosításával igyekeztek megoldani. Volt olyan vállalat is, amelynél az átfutási idő növekedett meg az ügyfeleknek történő szállításkor. A követelések értéke a megkérdezett vállalkozások 37%-ánál változott (ebből 16%-nál csökkenés figyelhető meg), addig a kötelezettségek értéke csak 26%-uknál. A legtöbb megkérdezett vállalkozásnak (63%) a vizsgált mérlegtételek közül az adózott eredményének értéke módosul (26%-nál növekedés várható, 37%-nál csökkenés várható). Ezen mérlegtétel kedvezőtlen alakulása valószínűsíthetően a kisebb cégeknél ment végbe, míg a növekedés a nagyobbaknál feltételezhető.

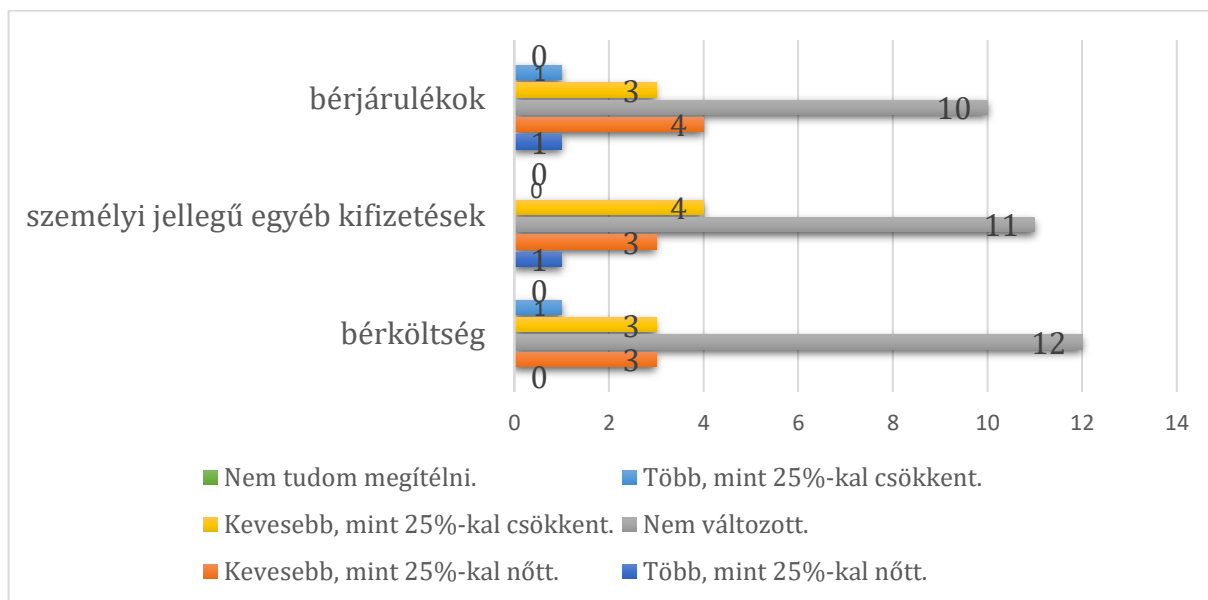
4. ábra: A vizsgált vállalatok mérlegtételeinek a 2019-es évről a 2020-as évre vonatkozó változása a Covid-19-járvány elterjedését követően

Forrás: saját kutatás eredménye

3.4.3. Költséggazdálkodás, személyi jellegű ráfordítások alakulása

A 19 válaszadó megyei vállalkozás különböző módon csökkentette költségeit. A megkérdezett cégekből 3 szüneteltette a hitelvisszafizetést a moratórium idején, 9 új beszállítót keresett. 6 cég a bérelt eszközök, épületek, helyiségek, csarnokok díjának csökkentésével tudta orvosolni a vállalat pénzügyeiben bekövetkezett problémákat. Akadt olyan vállalkozás is, amelyik logisztikai optimalizációval, a nem rentábilis árukiszállítások és a csekély árrésszel rendelkező termékek saját járművel történő szállításainak kihagyásával, a nélkülözhető kiadások csökkentésével, a rendezvények szervezésének, valamint a bel- és a külföldi utak törlésével, létszámstoppal, az oktatásokra, a továbbképzésekre fordított összegek csökkentésével próbálkozott.

A megkérdezett vállalkozások 16%-a kényszerült munkaerő elbocsátására a Covid-19-járvány elterjedését követően. Közöttük volt olyan cég, amelyik a kölcsönzött munkaerő-állományt építette le, míg mások a nem termelő területen, a humán erőforrás területén tevékenykedő, illetve a szakmai gyakorlatukat teljesítő alkalmazottaktól váltak meg. A „gazdaság újbóli beindulását” (2020. június 30.) követően a megkérdezett vállalatok 25%-ának volt szüksége több munkaerőre, mint amennyivel a „gazdasági romlás” (2020. március 11. és 2020. június 30. között) idején rendelkezett. Többségük úgy nyilatkozott, hogy viszonylag könnyen talált megfelelő szakembert a hiányzó pozíció betöltésére. A válaszadó cégek 21%-ánál a bérköltségek, bérjárulékok és a személyi jellegű egyéb kifizetések csökkentek a válság első hulláma idején. Átlagosan a cégek majd 60%-ánál azonban a személyi jellegű ráfordításokban nem történtek változások, míg átlagosan 19%-uknál növekedés volt megfigyelhető a különböző kategóriákban. (5. ábra)

5. ábra: A vizsgált vállalatok személyi jellegű ráfordításainak változása a Covid-19-járvány elterjedését követően

Forrás: saját kutatás eredménye

A 19 megkérdezett vállalat közül csupán 1 vállalat vett fel hitelt a járvány berobbanását követően. Az utóbbi cég az MNB Növekedési Hitelprogram keretében nyújtott hitelt vette igénybe. A vállalatok többségének (68,4%) nem változott a már meglévő hitelek adósságszolgálatának, visszafizetési kötelezettségeinek értéke. Több, mint 20%-uk igénybe vette a hitelmoratóriumot, 10,5%-ának más okból csökkent az utóbbi mérlegtétel értéke. A megkérdezett 19 vállalat közül 5 vett fel állami támogatást a járvány elterjedését követően. 4

cég az 50%-os bértámogatást vette igénybe csökkentett munkaidő mellett, 1 vállalat beruházási támogatást vett fel, amit új raktárcsarnok építésére fordított.

3.5. A hipotézisek értékelése

A dolgozatom „Anyag és módszertan” részében megfogalmazott első hipotézisem, miszerint a munkanélküliek és részmunkaidős foglalkoztatottak száma mind országos, mind Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szinten jelentősen megnövekedett a Covid-19-járvány megjelenésének a hatására, igaznak bizonyult. Ugyanis az Európai Unióban az EUROFOUND kérdőíves felmérése szerint a Covid-19-járvány megjelenését követően a válaszadók 10%-a hagyta el a munkaerőpiacot. 80%-uk munkanélkülivé, míg 20%-uk inaktívvá vált. Az Eurostat felmérése szerint az Európai Unióban 2020-ban a foglalkoztatottak 20,6%-a, míg 2019-ben 14,3%-a dolgozott otthonában. Ez mintegy 44%-os növekedést mutat. Magyarországon 2020 áprilisa és júniusa között majdnem 40%-kal több munkanélkülit regisztráltak, mint az előző év azonos időszakában. Emellett az országban a távmunkát végzők száma is hasonlóan mozgott a munkanélküliek számával. 2020 első negyedében 2019 első negyedéhez képest 190%-kal több munkavállaló végzett távmunkát.

A második hipotézisem szerint a koronavírus-járvány elterjedésének a hatására Magyarországon és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is csökkent a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) NAICS-kóddal rendelkező vállalatok jövedelmezősége. A kutatómunkám során feltárt eredmények alapján országosan átlagosan csak a vizsgált iparágba tartozó cégek saját tőke arányos jövedelmezősége csökkent, ami azt jelzi, hogy a 2020-as évben a tulajdonosi tőke az előző évekhez képest kevésbé hatékonyan került felhasználásra. Az országos jövedelmezőségi mutatókkal ellentétben az iparban tevékenykedő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében székhellyel rendelkező vállalatoknál átlagosan visszaesés tapasztalható az eszközarányos, a saját tőke arányos és az árbevétel-arányos megtérülési mutatók értékét tekintve. Ez azt jelenti, a Covid-19-járvány megjelenésének a hatására csökkent a vizsgált megyei vállalkozások eszközeinek jövedelemtermelő képessége, a tulajdonosok befektetéseinek hozama, valamint az egységnyi árbevétel megtérülésének értéke.

A harmadik hipotézisem azt feltételezte, hogy a pandémia térhódítása negatívan hatott a magyarországi és a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei székhellyel rendelkező cégek likviditási helyzetére. Az országban székhellyel rendelkező, a vizsgált iparágban tevékenykedő cégek likviditási helyzetére vonatkozó állítást megcáfolom, hiszen az EMIS adatbázisában szereplő adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a 2020-as évben az előző négy évhez viszonyítva

országos szinten nem csökkent az iparágba tartozó vállalatok rövidtávú fizetőképessége. Ezzel ellentétben a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében székhellyel és a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) NAICS-kóddal rendelkező cégek likviditási mutatóinak átlagos értéke jelentősen visszaesett a 2020-as évben a koronavírus-járvány előtti évekhez viszonyítva. A legnagyobb mértékben az általános likviditási ráta értéke esett vissza (37%), amiből arra következtethetünk, hogy a vizsgált vállalkozásoknak átlagosan csökkent a készletállományuk. A hipotézisem azon része, ami azt állítja, hogy a pandémia térhódítása negatívan hatott a Szabolcs- Szatmár- Bereg megyei székhellyel rendelkező cégek likviditási helyzetére, igaznak bizonyult.

A negyedik hipotézisem szerint a Covid-19-járvány hatására átalakult az elemzett Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei vállalatok forrásszerkezete. A tőkefeszültségi, a tőkeerősségi mutatónak és az adósságállomány fedezettségének az elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy a 2020-as évben a vizsgált vállalkozások forrásoldalán a 2019-es évtől átlagosan nagyobb arányban szerepeltek a kötelezettségek, mint a saját tőkeállomány. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a 441-es (gépjármű- és alkatrész-kereskedés) és a 4231-es (közúti jármű- és alkatrész-nagykereskedelem) NAICS-kóddal rendelkező vállalatok saját tőkéjének értéke átlagosan 77,73%-kal csökkent. Ennek hatására, ahogyan a tőkefeszültségi mutató értéke is jelzi, az elemzett cégek forrásoldalán 2020-ban nagyobb arányban szerepeltek a kötelezettségek, amihez hozzájárulhatott az a tény is, hogy a Covid-19-járvány hatására valószínűleg nőtt az iparágban tevékenykedő vállalatok hitelfelvételi hajlandósága. Az utóbbit alátámasztják egy korábbi kutatómunkám során elkészített mélyinterjúk eredményei is.

4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A koronavírus világméretű terjedésének hatására eddig még soha nem tapasztalt körülmények között kellett a 2020-as év második negyedében a gazdaság minden szektorának – így a kutatásom fókuszában álló gépjármű- és alkatrész-kereskedéssel, valamint gumiabroncsgyártással foglalkozó vállalkozásoknak is – helytállniuk. A kialakult új, eddig soha nem tapasztalt gazdasági és egészségügyi körülményekhez mind a vezetőknek, mind a beosztottaknak rugalmasan kellett alkalmazkodniuk, új munkaeszközök beszerzésére, új munkamódszerek elsajátítására volt szükség. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, mint az ország egyik gazdasági fejlettség szempontjából legelmaradottabb megyéjében, a Covid-19-járvány első hulláma nagyon megnehezítette a kérdőíves vizsgálat alá vont cégek, illetve azok foglalkoztatottjainak mindennapjait. Az első hullám ideje alatt a megkérdezett vállalatok 53%-ának esett vissza a megrendeléseik száma, 32%-uknál pedig a munkavállalók foglalkoztatási helyzetében is negatív változások mentek végbe. A munkaidő-csökkentés (részmunkaidős foglalkoztatás) az alkalmazottak 37%-át érintette, amely együtt járt a munkabérek csökkenésével (a válaszdó munkavállalók 66%-ának csökkent a bére). A kérdőíves felmérés válaszdói közül akadt olyan munkavállaló is, aki csak kölcsön felvételével tudta eltartani családját. Az érintett foglalkoztatottak felének nehézséget okozott a munkabérük csökkentése. Azonban egy korábbi kutatásom keretében elkészített interjúk eredményei azt igazolják, hogy a Covid-19-járvány első hullámát (2020. március 11. és 2020. június 30.) követő időszakban az alkalmazottaknak fizetett munkabérek összege rendezésre került, és ekkor a munkavállalók ismét a vírushelyzet előtti nettó bérnek megfelelő forintösszeget vihették haza.

Az elemzett cégeknél dolgozó gazdasági vezetők (és a további munkavállalók) szakértelmének köszönhetően a 2020-as évben a 2019-es évhez viszonyítva a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében székhellyel rendelkező és a vizsgált iparágban tevékenykedő vállalatok adózott eredménye átlagosan 39,80%-kal nőtt. A kérdőíves felmérésben részt vevő cégek 80%-ának csökkent a bevétele, de csak 37%-ának az adózott eredménye. Ennek az az oka, hogy a vezetők a költségcsökkentés különböző formáival éltek, reagálva minél előbb a kialakult gazdasági helyzetre. A vállalatvezetők tudatos irányításának köszönhetően a kezdeti nehézségek után mind gazdasági, mind pedig a munkaerő terén rendeződni kezdtek a folyamatok, az irányítók igyekeztek visszaállítani a munkaerő létszámát. Ez annak is köszönhető, hogy a cégek vezetői és a munkavállalók is rugalmasan tudtak alkalmazkodni a kialakult helyzethez. Ugyanis napjainkban a digitalizáció óriási fejlődésen megy keresztül. A járványügyi helyzetben ezzel minden vállalatnak lépést kell tartani az életben maradás

érdekében. A pandémia ráébresztette az autóiparban tevékenykedő, autókereskedéssel foglalkozó cégeket is arra, hogy a haladás csak a megfelelő infrastrukturális háttérrel, a modern számítástechnikai eszközök meglétével és a dolgozók IT-tudásának folyamatos fejlesztésével lehetséges. *Javaslom*, hogy az iparágban tevékenykedő cégek vezetői a vállalatvezetés során ezen, a jövőben alapvető szükségletté váló tényezőket mindenképp tartsák szem előtt. Ennek következménye, hogy a jövőben a cégek munkavállalóinak folyamatosan új készségeket kell majd elsajátítaniuk, amelyek segítségével képesek lesznek a digitális technológia eszközeinek mindennapi használatára. Úgy vélem, az informatikai fejlődés a vállalatok foglalkoztatási struktúrájának átalakítását vonja majd maga után, aminek eredményeként kevesebb adminisztrációs tevékenységet, fizikai összeszerelést, hagyományos értékesítést ellátó alkalmazottra lesz szükség. Ezzel szemben többek között a mesterséges intelligencia szakértői, az üzleti fejlesztők, az adatelemzők, a robotikai mérnökök, az adatbázis- és hálózati szakértők rendkívül keresettek lesznek az autókereskedéssel foglalkozó vállalatok körében. Ezen említett szakemberek alkalmazásán túl a szektorban tevékenykedő cégeknek informatikai beruházásokra is jelentős összegeket kell fordítaniuk, hiszen az ebben a szektorban tevékenykedő cégek számára is nélkülözhetetlen az új technológiák alkalmazása.

Úgy vélem, a vizsgált vállalatok vezetői felismerték a pandémia okozta kedvező hatásokat, hiszen az elemzett cégek többsége a vizsgált időszak alatt hatalmas informatikai fejlődésen ment keresztül. A kérdőíves felmérésben résztvevő vállalatvezetők 25%-a nyilatkozta azt, hogy alkalmazná a járványügyi helyzet megszűnése után is azokat az online platformokat, melyeket az első hullám idején használtak. A modernizáció során kifejlesztett, használatba vett eszközök hatékonyabb munkavégzést, esetlegesen időmegspórolást eredményezhetnek, ami mindenképp pozitívan hat a vállalatok jövőbeli működésére. Az informatikai rendszerek megfelelő működése érdekében fontos, hogy a cégvezetők az IT-szakemberek alkalmazásán túl a vállalat más területein dolgozó munkavállalók számára is folyamatosan biztosítsanak olyan képzéseket, amelyeken a foglalkoztatottak a digitális eszközök használatával ismerkedhetnek meg.

Az, hogy a jövőben meddig érezhetjük még az Európai Unióban és azon belül Magyarországon a Covid-19-járvány kedvezőtlen társadalmi, gazdasági és foglalkoztatási hatásait, bizonytalan. A Boston Consulting Group elemzése szerint a járvány legnagyobb csapása érintette a nemzetközi kereskedelmi forgalmat, és maradandó hatást gyakorolt rá. Még ha 2023-ra sikerül is visszaállítani a 2019-es állapotokat ezen a téren, egy biztos, a világ gazdaság térképe jelentősen átrendeződik. Nemcsak számos nemzet gazdasága vált instabillá ezen időszak alatt, hanem a geopolitikai és az országon belüli feszültségek is

megnövekedtek, melyek pozitív szintű megoldása még várat magára (*Pénzügyi Szemle*, 2020). Ennek ellenére az EUROFOUND felmérése alapján a válaszadó EU lakosok 68%-a volt optimista jövőjével kapcsolatban. A kutatás alapján a munkavállalóként dolgozó válaszadók 33%-a bízik abban, hogy országa sikeresen leküzdí a Covid-19-járvány okozta nehézségeket, amit az is bizonyít, hogy a munkavállalók és munkáltatók rugalmasan viszonyultak a munkavégzés megváltozott formáihoz (*Ahrendt et al.*, 2020). A Világgazdasági Fórum jelentése szerint Magyarország felkészültsége a következő évtizedre éppen csak elégséges. Egyedül csak a digitális infrastrukturális felkészültségünk kedvezőbb, mint a másik három visegrádi országé. A legfontosabb versenyképességi szempont, hogy a gazdaság szereplői számára biztosítva legyen a hosszútávú jövőkép. Ugyanis enélkül jelentősen csökken a gazdasági szféra kockázatvállalási hajlandósága, a befektetési kedve, amely kedvezőtlenül hat a gazdaság további alakulására (*Portfólió*, 2020). A piaci szereplők optimizmusának megőrzéséhez a pandémia okozta kihívásokat figyelembe vevő, a munkaadókat és az alkalmazottakat támogató, az ország gazdasági újraindítását megcélzó állami intézkedések meghozatala elengedhetetlen.

Éppen ezért a 318/2021. (VI.9.) Korm. rendelet 3. §-a a nem természetes személy adózóknak lehetőséget biztosít arra, hogy kérelmezzék egy adónemre vonatkozó adótartozásuk legfeljebb 20%-ának mérséklését, amennyiben annak megfizetése a kérelmet benyújtó gazdálkodó tevékenységének folytatását a járványügyi helyzet miatt megakadályozná. A kedvezmény egy alkalommal vehető igénybe. Az elengedett adótartozás felső határa 5 millió forint (318/2021. (VI.9.) Korm. rendelet). Az említett kormányrendelet által biztosított fizetési kedvezményt a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében gépjármű- és alkatrész-kereskedelemmel, valamint gumiabroncsgyártással foglalkozó vállalkozások közül 5 vállalkozás kérelmezte. Ebből 3 cég számára engedélyezésre került a fizetési könnyítés, 1 vállalat tartozását kivételes méltányosságból elengedte a NAV, míg 1 vállalkozás mérséklési kérelme elutasításra került.

Remélem, a vállalatvezetők rugalmasságának, a munkavállalók megfelelő szakértelmének, valamint a vállalatok támogatását megcélzó állami intézkedések meghozatalának köszönhetően az iparágban tevékenykedő cégek forgalma növekedésnek indul, ezáltal a vizsgált vállalatok ismét az elvárt profitot megtermelő, a pandémia elterjedése előtti alkalmazotti létszámmal működő vállalkozásként folytathatják tevékenységüket. Ehhez *javaslom* az iparágban tevékenykedő vállalatok vezetőinek, hogy a rugalmas gondolkodásmód és a nagyfokú alkalmazkodókészség elsajátítása mellett az irányításuk alá tartozó munkavállalók informatikai tudásának, idegen nyelvi és kommunikációs készségeinek fejlesztésére és korszerű digitális eszközök beszerzésére is jelentős összeget fordítsanak.

Emellett *tanácsolom*, hogy az új munkaerők felvételének tervezésekor mindenképp tartsák szem előtt a felsorolt, a jövőben nélkülözhetetlen munkakörök betöltésének szükségességét.

ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatómunkám során a célom az volt, hogy felmérjem, a Covid-19-járvány milyen gazdasági és foglalkoztatási hatásokat okozott az Európai Unióban, Magyarországon és azon belül Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Ezen belül elsősorban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gépjármű- és autóalkatrész-kereskedéssel, valamint gumibroncsgyártással foglalkozó vállalatok pénzügyi helyzetében és a munkavállalóinak foglalkoztatási helyzetében bekövetkezett változások bemutatását tűztem ki célul. Dolgozatom elkészítése során a szekunder és a primer kutatást is alkalmaztam. A szekunder adatgyűjtés során a célom az volt, hogy minél több releváns nemzetközi és hazai szakirodalmat összegyűjtsek, amelyek segítségével meg tudom alapozni a kutatómunkám elméleti hátterét. A primer kutatási eljárások közül a kérdőíves megkérdezést alkalmaztam. Kutatómunkám során két kérdőívet készítettem. Az egyiket a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében tevékenykedő, az EMIS-adatbázisban szereplő, a vizsgált iparágban tevékenykedő 56 vállalkozás gazdasági vezetői, a másikat az említett csoportba tartozó cégek munkavállalói számára küldtem ki online formában 2020 novemberében. Emellett az említett csoportba tartozó vállalatok pénzügyi helyzetében a Covid-19-járvány hatására bekövetkező változások pontosabb feltárása végett mutatószám-elemzést készítettem az EMIS-adatbázisban szereplő vállalatok beszámolóadatainak felhasználásával. A primer kutatásom eredményei azt igazolják, hogy a Covid-19-járvány okozta negatív következmények számos iparági szektorhoz hasonlóan éreztették hatásukat a gépjármű-, autóalkatrész-kereskedéssel, valamint gumibroncsgyártással foglalkozó vállalatok körében is, hiszen a válaszadó cégvezetők 53%-a nyilatkozott úgy, hogy 2020. március 11. és 2020. június 30. között csökkent a vállalatuk által forgalmazott termékek, nyújtott szolgáltatások megrendeléseinek száma. Mindez a cégek bevételeinek csökkenéséhez vezet. A 2020-as évben a 2019-es évhez viszonyítva a primer kutatásunkban részt vevő vállalatok 80%-ának csökkent a bevétele. Azonban a kérdőíves felmérésünk eredményei azt mutatják, hogy a bevételapadás ellenére a válaszadó vállalatok csupán 37%-ának csökkent az adózott eredménye. A bevételvi sszaeséshez képest kisebb arányú adózott eredmény csökkenése a vállalatvezetők megfelelő költséggazdálkodásának a következménye. Ugyanis a vizsgált cégek vezetői igyekeztek rugalmasan alkalmazkodni a kialakult helyzethez, a céljuk az volt, hogy a körülmények adta lehetőségek között is folytatni tudják működésüket. Ehhez sajnos a megkérdezett vezetők 16%-a kényszerült munkaerő elbocsátására a Covid-19-járvány első hulláma idején. Azonban szintén a pandémia okozta változásokhoz való megfelelő alkalmazkodásra utal az a tény, hogy a „gazdaság újbóli beindulását” (2020. június 30.)

követően a megkérdezett vállalatok 25%-ának volt szüksége több munkaerőre, mint amennyivel a „gazdasági romlás” (2020. március 11. és 2020. június 30. között) idején rendelkezett.

Habár a vizsgált, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében székhellyel rendelkező vállalatok árbevétel-arányos, saját tőke arányos és eszközarányos jövedelmezősége és a likviditási mutatók értéke is átlagosan csökkent, mind az általános likviditási ráta, mind a likviditási gyorsráta és mind a készpénzhányad mutató értéke a visszaesés ellenére is meghaladja a szakirodalom által elvárt minimális értékhatárt, vagyis a vállalatok képesek fedezni forgóeszközeikből a fennálló kötelezettségeiket. Fontos megemlíteni, hogy mind a tőkefeszültségi mutató, mind a tőkeerősség-mutató értéke a saját tőke értékének csökkenését igazolja, emiatt az adósságállomány fedezettsége mutató értéke is csökkent 2020-ban az előző három évhez képest. Azonban a befektetett eszközök fedezete I. mutató átlagos értéke még a saját tőke értékének csökkenése mellett is pozitív reményekre ad okot, hiszen a mutató értékének növekedése a koronavírus-járvány ellenére sem szűnt meg, a mutató értéke magasán meghaladja a 100%-ot. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált vállalatok átlagosan a saját tőke értékének csökkenése ellenére is képesek tartós eszközeiket tartós forrásokból, forgóeszközeiket pedig rövid lejáratú forrásokból finanszírozni.

Úgy vélem, a pandémia elterjedése okozta negatív következmények jelentősen megnehezítették a vizsgált iparágban tevékenykedő vállalatok működését, azonban a vállalatvezetők és a munkavállalók képesek voltak rugalmasan alkalmazkodni a kialakult gazdasági helyzethez, és ennek köszönhetően az elemzett cégek a körülményekhez képest jövedelmezően tudták folytatni tevékenységüket.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK JEGYZÉKE

Könyvek, cikkek, tanulmányok:

1. Adorján Cs. – Lukács J. – Róth J. – Veit J. (2011): Számvitel és elemzés II. kötet. Magyar Könyvvizsgálói Kamara, Budapest, 210 p. ISBN: 978-963-892-234-2
2. Ahrendt D. – Cabrita J. – Clerici E. – Hurley J. – Leončikas T. – Mascherini M. – Riso S. - Sandor E. (2020): Living, working and Covid-19. Publications Office of the European Union. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxembourg, 68 p. ISBN: 978-92-897-2117-2
3. Balogh P. – Csipkés M. – Huzsvai L. – Nagy L. – Pocsai K. (2012): Statisztika gazdaságelemzők részére. Seneca Books, Debrecen, 168 p. ISBN: 978-963-08-5016-2
4. Bíró T. – Kresalek P. (2016): A komplex elemzés szükségessége és információigénye. pp. 11-47. In: Pucsek J. (szerk.): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése. Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság, Budapest, 217 p. ISBN: 978-963-394-851-4
5. Bíró T. (2016): A jövedelmezőség alakulásának átfogó elemzése. pp. 106-117. In: Pucsek J. (szerk.): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése. Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság, Budapest, 217 p. ISBN: 978-963-394-851-4
6. Czirfusz M. (2021): A COVID-19-válság és a térbeli munkamegosztás változásai Magyarországon. Területi Statisztika. 61. évf. 3. sz. pp. 320-336.
7. Cserhádi I. – Keresztély T. – Takács T. (2021): Versenyképesség és foglalkoztatás az autóiparban. KÖZ-GAZDASÁG 2021/1. 11 p.
8. Dávid G. – Jakovác K. – Lajó A. (2020): A járványhelyzettel összefüggő gazdaságvédelmi akcióterv munkaerőpiacra gyakorolt hatásai. Állami Számvevőszék. 54 p.
9. Domán Cs. – Szilágyi R. – Varga B. (2007): Statisztikai elemzések alapjai. Közgazdasági-módszertani képzés fejlesztéséért Alapítvány, Miskolc, 209 p. ISBN: 978-963-06-3135-8
10. Fenyves V. – Tarnóczy T. (2019): A kockázatkezelésről controllereknek (2). A Controller. 7.évf. 1.sz. pp. 8-12.
11. Kresalek P. (2016): A mérleg elemzése. pp. 50-79. In: Pucsek J. (szerk.): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése. Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság, Budapest, 217 p. ISBN: 978-963-394-851-4

12. Lipták K. (2021): Maradj otthon, dolgozz otthon! – A koronavírus-járvány hatása a távmunkára Észak-Magyarországon, 2020. április. Területi Statisztika. 61. évf. 2. sz. pp. 153-169.
13. Mészáros M. (2021): A Debrecen International Airport Kft. vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi elemzése. Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Debrecen, 61 p.
14. Molnár P. (2019): Az önkormányzati vállalatok működőképessége megyei összehasonlításban. Területi Statisztika. 59. évf.3. sz. pp. 274-299.
15. Morais A. – Ivanov A. – Hristova B. – Ninov G. – Yanakieva N. – Slavcheva N. - Sanyal R. – Mladenov S. – Wu X. - Li Y. (2020): Retail bloom and gloom. Foresight 2021, ISI Emerging Markets Group.
16. Panda C. (2018): Tőkeszerkezeti elmélet a gyakorlatban. Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar, Budapest, 66 p.
17. Siklósi Á. – Sisa K. – Veress A. (2021): Könyvvizetés és beszámolóképzés. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., Budapest, 580 p. ISBN: 978-963-638-604-7
18. Szabó I. (2021): Magyarországi villamosenergia elosztóhálózat-üzemeltető vállalatok pénzügyi helyzetének elemzése éves beszámolóik alapján 2016-2019 évi időszakra vonatkozóan. Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Debrecen, 88 p.
19. Szakács I. (2019): Számvitel A-tól Z-ig. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest X p. ISBN: 978-963-295-861-3
20. Sztanó I. (2009): A gazdasági elemzés általános vonatkozásai. pp. 13-65. In: Sándor Lászlóné (szerk.): A vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság, Debrecen, 526 p. ISBN: 978-963-394-657-2
21. Takács A. – Márkus G. (2020): Beszámolóképzés és -elemzés. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs, 290 p. ISBN: 978-963-429-589-1
22. Takács I. (2013): Gazdasági elemzés általános jellemzői, általános és speciális módszerei. pp. 7-20. In: Pupos T. (szerk.): Gazdasági elemzés. Debreceni Egyetem, AGTC, Debrecen, 164 p. ISBN: 978-615-5183-69-0
23. Tarnóczy T. (2013): Pénzügyi elemzés. pp. 137-158. In: Pupos T. (szerk.): Gazdasági elemzés. Debreceni Egyetem, AGTC, Debrecen, 165 p. ISBN: 978-615-5183-69-0

24. Tarnóczy T. (2015): Pénzügyi kimutatások elemzése. pp. 80-100. In: Fenyves V. (szerk.): Alapvető pénzügyi és számviteli ismeretek a gyakorlatban. Center-Print Nyomda, Debrecen, 104 p. ISBN: 978-615-80290-5-6
25. Zéman Z. – Béhm I. (2017): A pénzügyi menedzsment kontroll elemzési eszköztára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 396 p. ISBN: 978-963-454-013-7
26. Zéman Z. – Béhm I. (2019): Módszertan vállalkozások pénzügyi teljesítményének mérésére. Akadémiai Kiadó, Budapest, online kiadás, ISBN: 978-963-454-355-8

Internetes adatgyűjtés:

27. Barabás T. – Czírók A. (2021): Távmunka vagy Home office? Munkajogi útmutató civil szervezetek és társadalmi vállalkozások számára. PILnet. <https://www.pilnet.org/resource/tavmunka-a-covid-idejen-osszefoglalo-es-utmutato/> (letöltve: 2021. 07. 23.)
28. Csizmadia N. (2020): A jövő egy időre megváltozott- új világrend a koronavírus-járvány után. Világ gazdaság. <https://www.vg.hu/velemenyelemzes/a-jovo-egy-idore-megvaltozott-uj-vilagrend-a-koronavirus-jarvany-utan-2-3144142/> (letöltve: 2021. 03. 11.)
29. ECONOM.HU (2010): Átlagos beszédési idő. <http://www.econom.hu/atlagos-beszedesi-ido/> (letöltve: 2021. 08. 31.)
30. EUROSTAT (2020): Fall in hours worked more visible for women in Q1 2020. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200714-1> (letöltve: 2021.03.11.)
31. EUROSTAT (2021): Prozent der zuhause arbeitenden Erwachsenen nach Geschlecht, Altersgruppe, Zahl der Kinder und Alter des jüngsten Kindes. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_hhwahchi&lang=de (letöltve: 2021.07. 31.)
32. Farkas B. (2020): Hivatalos: Az IKT-szektor az ágazatok „Covid-álló” mellénye. <https://blog.hiflylabs.hu/hu/2020/12/18/az-ikt-szektor-az-agazatok-covid-allo-mellenye/> (letöltve: 2021.03.11.)
33. Herdon I. (2020): Fontos elhatárolás: Távmunka vagy home office jellemezte a járványügyi veszélyhelyzetet?. https://arsboni.hu/fontos-elhatarolas-tavmunka-vagy-home-office-jellemezte-a-jarvanyugyi-veszelyhelyzetet/#_ftn9 (letöltve: 2021. 07. 23.)
34. KSH (2018): Külföldi irányítású vállalkozások Magyarországon, 2018. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kulfleany18.pdf> (letöltve: 2021. 04. 12.)

35. KSH (2020a): Magyarország 2020, I-III. negyedév. Központi Statisztikai Hivatal kiadványtára. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mone/20203/index.html> (letöltve: 2021.03.11.)
36. KSH (2020b): Munkaidő-csökkentés az alkalmazottak körében. Központi Statisztikai Hivatal, <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkaidocsokk/index.html> (letöltve: 2021.03.11.)
37. KSH (2021a): A 15–74 éves foglalkoztatottak távmunkavégzésének alakulása. Központi Statisztikai Hivatal, https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_tavmunk9_17_02.html (letöltve: 2021.03.11.)
38. KSH (2021b): A munkanélküliek száma. Központi Statisztikai Hivatal, https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf022h.html (letöltve: 2021.03.11.)
39. KSH (2021c): A munkanélküliek száma korcsoportok szerint, nemenként (2009–). Központi Statisztikai Hivatal, https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_mef017.html (letöltve: 2021.03.11.)
40. KSH (2021d): Felértékelődött a távmunka a Covid19 árnyékában. Központi Statisztikai Hivatal, <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/koronavirus-tavmunka/index.html> (letöltve: 2021. 07. 14.)
41. Fabók B. (2021): Rekordmértékben estek tavaly az európai autóeladások. G7 EKONOMI. <https://g7.hu/adat/20210119/rekordmertekben-estek-tavaly-az-europai-autoeladasok/> (letöltve: 2021.03.22.)
42. Mészáros R. T. (2021): A techszektor maga alá gyúrná, de minimum megcsapolná az autóipart. G7 EKONOMI. <https://g7.hu/vilag/20210222/a-techszektor-maga-ala-gyurne-de-minimum-megcsapolna-az-autoipart/> (letöltve: 2021.03.20.)
43. MGOE (2020): Ennyi autó nem készült el a koronavírus miatt Európában. <https://www.mgoe.hu/ennyi-auto-nem-keszult-el-koronavirus> (letöltve: 2021.03.25.)
44. Pénzügyi Szemle (2020): Ötödével eshet vissza a nemzetközi kereskedelem a koronavírus-járvány miatt. <https://www.penzugyiszemle.hu/tanulmanyok-eloadasok/otodevel-eshet-vissza-a-nemzetkozi-kereskedelem-a-koronavirus-jarvany-miatt> (letöltve: 2021.03.11.)
45. Portfólió (2020): Mire számíthat Magyarország a járvány után? Lesújtó jelentés érkezett. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201216/mire-szamithat-magyarorszag-a-jarvany-utan-lesujto-jelentes-erkezett-461990#> (letöltve: 2021.03.11.)

Jogszályok:

46. 2000. évi C. törvény a számvitelről

47. 318/2021. (VI.9.) Korm. rendelet

Egyéb dokumentumok:

48. Elektronikus Beszámoló: Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat.

<https://e-beszamolo.im.gov.hu/>

49. EMIS (2021): Letöltés ideje: 2021. 08. 18.

<https://www.emis.com/php/companies/screener>

MELLÉKLETEK

I. számú melléklet: A gazdasági vezetőknek szóló kérdőív kérdései az azokhoz kapcsolódó válaszlehetőségekkel:

1. Mióta dolgozik az adott vállalatnál?
2. Milyen pozíciót tölt be a vállalatnál?
3. Mennyire dolgozik szívesen a vállalatnál?
 - A. Egyáltalán nem szeretek a vállalat alkalmazásában dolgozni.
 - B. Nem szívesen dolgozom a cégnél.
 - C. Közömbös vagyok a vállalat iránt.
 - D. Szívesen dolgozom a vállalat alkalmazásában.
 - E. Nagyon szeretek a vállalat alkalmazásában dolgozni.
4. Milyen munkarendben dolgoztak többségében a vezetése alá tartozó munkavállalók a Covid-19-járvány első hulláma idején (2020. március 11. és 2020. június 30. között)?
 - A. Teljes munkaidőben dolgoztak a vezetésem alá tartozó munkavállalók.
 - B. Részmunkaidőben alkalmazta a vállalat a vezetésem alá tartozó munkavállalókat.
 - C. A járvány megjelenését követően dolgoztak részmunkaidőben, majd újból teljes munkaidőben tevékenykedtek a vállalatnál a vezetésem alá tartozó munkavállalók.
 - D. A járvány megjelenését követően a vezetésem alá tartozó munkavállalókat teljes munkaidőben alkalmazta a vállalat, majd egy idő után részmunkaidőben dolgoztak.
 - E. Egyéb kategória.
5. Milyen munkarendben dolgoztak/dolgoznak többségében a vezetése alá tartozó munkavállalók 2020. június 30. óta?
 - A. Teljes munkaidőben dolgoznak a vezetésem alá tartozó munkavállalók.
 - B. Részmunkaidőben dolgoznak a vezetésem alá tartozó munkavállalók.
 - C. 2020. június 30. óta dolgoztak részmunkaidőben, de most már teljes munkaidőben tevékenykednek a vállalatnál a vezetésem alá tartozó munkavállalók.
 - D. 2020. június 30. óta dolgoztak részmunkaidőben, de most már teljes munkaidőben alkalmazza a vállalat a vezetésem alá tartozó munkavállalókat.
 - E. Egyéb kategória.
6. Szüksége volt alkalmazottainak újabb eszközökre a munkájuk elvégzéséhez a járvány megjelenése után?
 - A. Nem.
 - B. Igen. Az eszköz megnevezése:

7. Amennyiben a munkavállalóknak újabb tárgyi eszközökre volt szükségük munkájuk elvégzéséhez, a vállalat biztosította számukra ezeket az eszközöket?

- A. Igen, mindent biztosított.
- B. Részben biztosította.
- C. Nem biztosította, saját költségen vásárolták meg a munkavállalók a feladataik ellátáshoz szükséges eszközöket.
- D. A munkavállalóknak nem volt szükségük újabb tárgyi eszközökre.

8. Amennyiben biztosította a vállalat a vezetése alá tartozó munkavállalók számára szükséges eszközöket, milyen változást okozott ez a vállalkozás befektetett eszközeinek, és azon belül tárgyi eszközeinek értékében?

- A. Több, mint 10 millió Ft-tal nőtt a tárgyi eszközök értéke.
- B. 5-10 millió Ft-tal nőtt a tárgyi eszközök értéke.
- C. Maximum 1-5 millió Ft-tal nőtt a tárgyi eszközök értéke.
- D. A járvány megjelenése nem befolyásolta a tárgyi eszközök értékét.

9. Biztosított/biztosít a vállalat a vezetése alá tartozó alkalmazottainak internethozzáférést az otthoni munkavégzés idején?

- A. Igen, biztosított/biztosít.
- B. Nem volt/nincs szükség otthoni internetes munkavégzésre.
- C. Nem, nem tudott/tud biztosítani.

10. Megítélése szerint a járvány megjelenésének hatására hogyan változott a vállalat által forgalmazott termékek/nyújtott szolgáltatások megrendeléseinek száma?

- A. Több, mint 50%-kal nőtt.
- B. 25-50%-kal nőtt.
- C. 0-25%-kal nőtt.
- D. Nem változott.
- E. 0-25%-kal csökkent.
- F. 25-50%-kal csökkent.
- G. Több, mint 50%-kal csökkent.

11. Amennyiben csökkent a megrendelések száma, hogyan tudta a vállalat a kieső bevételt pótolni?

- A. Nem volt a vállalatnak kieső jövedelme.
- B. Nem tudta pótolni a vállalat a kieső jövedelmet.
- C. A kieső bevétel pótlásának módszere:

12. Milyen új, esetlegesen költségcsökkentő intézkedéseket vezettek be annak érdekében, hogy orvosolni tudják a vállalat pénzügyeiben bekövetkezett problémákat?
- A. A hitelvisszafizetés szüneteltetése a moratórium idején.
 - B. Új beszállítók keresése.
 - C. Bérelt eszközök, épületek, helyiségek, csarnokok díjának csökkentése.
 - D. Egyéb.
13. Szükség volt munkaerő elbocsátására a járvány megjelenését követően?
- A. Igen.
 - B. Nem.
14. Ha szükség volt munkaerő elbocsátására, akkor mi alapján választotta ki, mely munkavállalókat bocsátja el a cégtől?
- A. Nem volt szükség arra, hogy munkaerőt bocsásson el a vállalat.
 - B. A választás módja:
15. Hogyan alakult a vészhelyzet utáni (2020. június 30. után) időszakban a vállalat megrendeléseinek száma?
- A. Több, mint 50%-kal nőtt.
 - B. 25-50%-kal nőtt.
 - C. 0-25%-kal nőtt.
 - D. Nem változott.
 - E. 0-25%-kal csökkent.
 - F. 25-50%-kal csökkent.
 - G. Több, mint 50%-kal csökkent.
16. A "gazdaság újbóli beindulását" (2020. június 30.) követően volt-e szüksége több munkaerőre, mint amennyivel a „gazdasági romlás” (2020. március 11. és 2020. június 30. között) idején rendelkezett?
- A. Igen.
 - B. Nem.
17. Ha szüksége volt új munkaerőre, talált megfelelő szakembert a hiányzó pozíció betöltésére?
- A. Viszonylag könnyen találtam.
 - B. Nehezen találtam.
 - C. Nem volt szükségem új munkaerőre.
18. Lépett-e fel a vállalatánál anyagihiány a járvány megjelenését követően?
- A. Igen.

B. Nem.

19. Ha jelentkezett a vállalatánál a járványhelyzet okozta anyagihiány, hogyan oldotta meg a problémát?

A. Nem jelentkezett anyagihiány.

B. Válasz:

20. Voltak olyan szállítói, akik nem szállítottak időben 2020. március 11. és 2020. június 30. között?

A. Nem.

B. Igen.

21. 2020 márciusától hogyan változott az alábbi mérlegtételek értéke?

(immateriális javak, tárgyi eszközök, készletek, követelések, vevőkövetelések, kötelezettségek, kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból, adózott eredmény)

Tétel	Több, mint 25%-kal nőtt	Kevesebb, mint 25%-kal nőtt	Nem változott	Kevesebb, mint 25%-kal csökkent	Több, mint 25%-kal csökkent	Nem tudom megítélni
immateriális javak						
tárgyi eszközök						
készletek						
követelések						
vevőkövetelések						
kötelezettségek						
kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból						
adózott eredmény						

22. Hogyan változott a járvány megjelenésének hatására a behajthatatlan követelések értéke?

A. Több, mint 25%-kal nőtt.

B. Kevesebb, mint 25%-kal nőtt.

C. Nem változott.

D. Kevesebb, mint 25%-kal csökkent.

E. Több, mint 25%-kal csökkent.

F. Nem tudom megítélni.

23. Hogyan változtak a járvány hatására a személyi jellegű ráfordításokon belül a következő értékek? (bérköltség, személyi jellegű egyéb kifizetések, bérjárulékok)

Tétel	Több, mint 25%-kal nőtt	Kevesebb, mint 25%-kal nőtt	Nem változott	Kevesebb, mint 25%-kal csökkent	Több, mint 25%-kal csökkent	Nem tudom megítélni
bérköltség						
személyi jellegű egyéb kifizetések						
bérjárulékok						

24. Vett fel a vállalkozás hitelt a járvány megjelenését követően?

A. Nem.

B. Igen. Hitel neve:

25. Hogyan változott a már meglévő hitelek adósságszolgálatának, visszafizetési kötelezettségeinek értéke?

A. Nőtt.

B. Csökkent.

C. Nem változott.

D. Igénybe vettem a hitelmoratóriumot.

26. Vett fel állami támogatást a vállalkozás a járvány megjelenését követően?

A. Nem.

B. Igen. A támogatás neve:

27. Amennyiben vett fel állami támogatást a vállalkozás a járvány megjelenését követően, mire fordítja/fordította a megpályázott összeget?

A. Nem vett fel állami támogatást a vállalkozás a járvány megjelenését követően.

B. Válasz:

28. A megkérdezetteken túl melyek a vállalkozásnak azon területei, tevékenységei, amelyek a Covid-19-járvány megjelenését követően jelentős átalakuláson mentek keresztül?

II. számú melléklet: A munkavállalóknak szóló kérdőív kérdései az azokhoz kapcsolódó válaszlehetőségekkel:

1. Hány éve dolgozik az adott vállalatnál?
2. Milyen pozíciót tölt be a vállalatnál?
3. Mennyire dolgozik szívesen a vállalatnál?
 - A. Egyáltalán nem szeretek a vállalat alkalmazásában dolgozni.
 - B. Nem szívesen dolgozom a cégnél.
 - C. Közömbös vagyok a vállalat iránt.
 - D. Szívesen dolgozom a vállalat alkalmazásában.
 - E. Nagyon szeretek a vállalat alkalmazásában dolgozni.
4. Mennyire elégedett a vállalatvezetéssel?
 - A. Teljes mértékben elégedetlen vagyok a vállalatvezetés döntéseivel.
 - B. Összességében elégedetlen vagyok a vállalatvezetés döntéseivel, de néhány intézkedéssel egyetértek.
 - C. Nincs véleményem.
 - D. Összességében elégedett vagyok a vállalatvezetés döntéseivel, de néhány intézkedésen változtatnék.
 - E. Teljes mértékben elégedett vagyok a vállalatvezetés döntéseivel.
5. Milyen munkarendben a dolgozott többségében a Covid-19-járvány első hulláma idején? (2020. március 11. és 2020. június 30. között)
 - A. Teljes munkaidőben dolgoztam.
 - B. Részmunkaidőben alkalmazott a vállalat.
 - C. A járvány első hullámának megjelenését követően dolgoztam részmunkaidőben, majd teljes munkaidőben tevékenykedtem a vállalatnál.
 - D. A járvány első hullámának megjelenését követően teljes munkaidőben alkalmazott a vállalat, majd egy idő után részmunkaidőben dolgoztam.
 - E. Nem dolgoztam.
6. Amennyiben arra kényszerült, hogy fizetés nélküli szabadságot vegyen ki vagy betegszabadságra/táppénzre menjen, mennyi ideig volt távol a vállalattól?
 - A. 1-2 hét.
 - B. Több, mint 2 hét, de kevesebb, mint 1 hónap.
 - C. Több, mint 1 hónapig, de kevesebb, mint 3 hónapig.
 - D. Több, mint 3 hónapig, de kevesebb, mint 5 hónapig.
 - E. Több, mint 5 hónapig.

- F. Nem voltam távol.
7. Mennyi ideig dolgozott részmunkaidőben?
- A. 1 hónapnál rövidebb ideig.
 - B. Több, mint 1 hónapig, de kevesebb, mint 3 hónapig.
 - C. Több, mint 3 hónapig, de kevesebb, mint 5 hónapig.
 - D. Több, mint 5 hónapig.
 - E. Nem dolgoztam részmunkaidőben.
 - F. Jelenleg is részmunkaidőben dolgozom.
8. 2020. június 30-a óta milyen munkarendben dolgozik?
- A. Teljes munkaidőben dolgozom.
 - B. Részmunkaidőben alkalmaz a vállalat.
 - C. 2020. június 30. óta dolgoztam részmunkaidőben, de most már teljes munkaidőben tevékenykedem a vállalatnál.
 - D. 2020. június 30. óta volt olyan időszak, amikor teljes munkaidőben alkalmazott a vállalat, de most már részmunkaidőben dolgozom.
 - E. 2020. június 30. óta nem dolgozom.
 - F. Egyéb kategória.
9. Mennyi ideje dolgozik részmunkaidőben?
- A. Kevesebb, mint 1 hónapja.
 - B. Több, mint 1 hónapja, de kevesebb, mint 3 hónapja.
 - C. Több, mint 3 hónapja, de kevesebb, mint 5 hónapja.
 - D. Több, mint 5 hónapja.
 - E. Jelenleg nem dolgozom részmunkaidőben.
10. Saját döntése vagy a vállalat kérése volt az oka annak, hogy részmunkaidőben dolgozott/dolgozik?
- A. Saját döntésem volt.
 - B. A vállalat kérése volt.
11. Változott-e a munkabérének összege a járvány megjelenését követően?
- A. Nem változott a munkabérem.
 - B. Igen, 0-25%-kal csökkent a munkabérem.
 - C. Igen, 25-50%-kal csökkent a munkabérem.
 - D. Igen, több, mint 50%-kal csökkent a munkabérem.
 - E. Igen, 0-25%-kal nőtt a munkabérem.
 - F. Igen, 25-50%-kal nőtt a munkabérem.

- G. Igen, több, mint 50%-kal nőtt a munkabérem.
12. Munkabérének változása mennyire viselte/viseli meg anyagi helyzetét?
- A. Nagy nehézségeket okozott/okoz, kölcsönfelvétel nélkül nem tudtam/tudom eltartani magamat és a családomat.
 - B. Nehézséget okozott/okoz, nehezen, de meg tudtam/tudom oldani saját vagyomból a kiadásaim finanszírozását.
 - C. Nem okozott/okoz nehézséget, kiadásaimat tudtam/tudom fedezni megtakarításaimból.
 - D. Nem változott a munkabérem.
13. Változott a munkavégzésének helyszíne a Covid-19-járvány megjelenését követően?
- A. Nem, nem változott. Most is, ahogyan a járvány megjelenése előtt, minden munkanap a vállalat által biztosított irodában, gyárban dolgozom.
 - B. Nem, nem változott. Most is, ahogyan a járvány megjelenése előtt, minden munkanap otthon végzem el a rám bízott feladatokat.
 - C. Igen, változott. Minden munkanap otthon végzem/végeztem el a rám bízott feladatokat.
 - D. Igen, változott. Dolgozom/dolgoztam a vállalat által biztosított irodában, gyárban, de vannak/voltak olyan feladataim, amelyeket otthonról is elvégezhettem/elvégezhetek.
 - E. Egyéb kategória.
14. Szüksége volt/van újabb eszközökre a munkája elvégzéséhez a járvány megjelenése után?
- A. Nem.
 - B. Igen. Az eszköz megnevezése:
15. Amennyiben újabb tárgyi eszközökre volt/van szüksége munkája elvégzéséhez, a vállalat biztosította/biztosítja Ön számára ezeket az eszközöket?
- A. Igen, mindent biztosított/biztosít.
 - B. Részben biztosította/biztosítja.
 - C. Nem biztosította/biztosítja, saját költségen vásároltam/vásárolom meg a feladataim ellátásához szükséges eszközöket.
 - D. Nem volt/nincs szükségem újabb tárgyi eszközökre.
16. Biztosított/biztosít Önnek a vállalat internethozzáférést az otthoni munkavégzés idején?
- A. Igen.
 - B. Nem.
 - C. Nem végeztem/végzek távmunkát.
17. Történt változás a munkavégzésének mennyiségében a járvány megjelenését követően?

- A. Nem történt változás. Ugyanannyi időt töltök/töltöttem munkával, mint a járvány megjelenése előtt.
- B. Igen, változott. Több időt töltök/töltöttem munkával, mint a járvány megjelenése előtt.
- C. Igen, változott. Kevesebb időt töltök/töltöttem munkával, mint a járvány megjelenése előtt.
18. Történt változás a munkavégzésének nehézségében?
- A. Nem, nem történt változás.
- B. Igen, nehezebb, több gondolkodást igénylő feladatokat kapok/kaptam.
- C. Igen, egyszerűbb, kevesebb gondolkodást igénylő feladatokat kapok/kaptam.
19. Tartottak/tartanak cégükönél online értekezleteket, tárgyalásokat?
- A. Igen.
- B. Nem.
20. Milyen új platformokat használtak/használnak vállalatuknál a munkavállalók közötti mindennapi kommunikáció megtartása érdekében?
- A. A használt platformok megnevezése:
- B. Nem használtunk/használunk online platformokat.
21. Milyen új platformokat használtak/használnak vállalatuknál annak érdekében, hogy megőrizzék az ügyfelek közötti mindennapi kommunikációt?
- A. A használt platformok neve:
- B. Nem használtunk/használunk új online platformokat.
22. Vannak olyan platformok, eszközök, amelyeket szívesen alkalmazna a járványügyi helyzet megszűnése után is?
- A. Igen. A platformok, az eszközök megnevezése:
- B. Nincs olyan platform, eszköz, amit szívesen használnék.
23. Véleménye szerint mely intézkedések voltak azok, amelyeket a Covid-19-járvány megjelenése után célszerű volt/lenne bevezetnie a vállalatnak?
24. Véleménye szerint melyek voltak a vállalatnak azon intézkedései, amelyeket a Covid-19-járvány megjelenését követően hoztak meg, és nem vezettek célra?
25. A megkérdezetteken túl melyek a Covid-19-járvány hatására megjelenő azon tényezők, amelyek befolyásolják/befolyásolták a munkavégzését?